

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ และในรูปแบบอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยเพื่อเชื่อมโยงมาสู่การดำเนินการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และทำการจัดระบบเนื้อหาที่ได้มาตามขอบเขตของตัวแปรที่ศึกษา สำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย การวางแผน ออกแบบเครื่องมือวิจัย และการอ้างอิงสำหรับการอภิปรายผล โดยจำแนกเป็นประเด็นต่างๆ ทั้งในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

1. โลกทัศน์และการศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์
 - 1.1 ความหมายของโลกทัศน์
 - 1.2 ความสำคัญของการศึกษาโลกทัศน์
2. โลกทัศน์ทางการศึกษา
3. การเปลี่ยนแปลง และการศึกษาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง
 - 3.1 ความหมายของการเปลี่ยนแปลง
 - 3.2 ทิศทางการเปลี่ยนแปลง
 - 3.3 อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลง
4. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม
 - 4.1 ความหมายของสังคม
 - 4.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
 - 4.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
 - 4.4 อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงจากบริบททางสังคม
5. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม
 - 5.1 ความหมายของวัฒนธรรม
 - 5.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
 - 5.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
 - 5.4 อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงจากบริบททางวัฒนธรรม
6. การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนา
 - 6.1 ความหมายของศาสนา
 - 6.2 หน้าที่ของศาสนา
 - 6.3 ความสำคัญของศาสนา
7. การศึกษา
 - 7.1 ความหมายของการศึกษา
 - 7.2 ปรัชญาการศึกษา
 - 7.3 ความสำคัญของการศึกษา
 - 7.4 เป้าหมายของการศึกษา

8. การศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

9.1 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้

9.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโลกทัศน์

10. กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. โลกทัศน์และการศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์

1.1 ความหมายของโลกทัศน์

การศึกษาหาคำนิยามของโลกทัศน์ ผู้วิจัยได้รวบรวมคำนิยามเกี่ยวกับโลกทัศน์ในเอกสารต่างๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ มีดังนี้

พระชนพบุรี มหารวรรณ (2549) โลกทัศน์หมายถึง ความคิด ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตซึ่งมนุษย์มีความสัมพันธ์ ฉะนั้นโลกทัศน์จึงเป็นการมองปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2550) คำว่า โลกทัศน์ ประกอบด้วย คำว่า *โลก* และ *ทัศน์* ซึ่งมาจาก ทัศนะ หมายถึง ความเห็น การเห็น สิ่งที่เห็น คำว่า โลกทัศน์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Worldview หมายถึง การมองเห็นโลก การรับรู้โลก การที่คนแต่ละคนตีความสิ่งต่างๆ ในโลกหรือมองว่าสรรพสิ่งในโลกมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร ทั้งนี้ คนเราจะมีโลกทัศน์อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในสังคมของตน เช่น คนตะวันตกกับคนตะวันออกมีโลกทัศน์ต่างกัน การท่องเที่ยวทำให้เรามีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น

กิริติกานต์ บุญฤทธิ์ และคณะ (2551) ได้ให้ความหมายต่อโลกทัศน์ อันหมายถึง ระบบรวมทั้งหมดของความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่งๆ มีร่วมกัน อันเกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์อีกทั้งสิ่งอันพึงประสงค์และควรจรรโลงรักษาไว้

ปัญญา บริสุทธิ์ (2552) ได้ให้ความหมายต่อโลกทัศน์ว่า เป็นทัศนะ หรือความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อโลกหรือสังคมที่เราอาศัยอยู่ แสดงให้เห็นว่าเขาคิดนึกหรือรู้สึกอย่างไรต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคม การแสดงความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้ย่อมแสดงออกได้หลายอย่าง ปรากฏในจารึกต่างๆ บ้างในจดหมายเหตุบ้างในพงศาวดาร และในวรรณคดีบ้าง

อำนาจ ยอดทอง (2560) โลกทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น หรือการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโลกและชีวิต ซึ่งตรงกับคำว่า “ปรัชญา” ในความหมายตามหลักการใช้โดยทั่วไป ในสังคมไทย ที่หมายถึง ความเห็น (Point of View) หรือความเข้าใจในเรื่องชีวิต (Outlook on Life) นั่นก็คือ หากเราต้องการที่จะเข้าใจว่า “โลกทัศน์คืออะไร” ให้เราตอบคำถามว่า “เราเชื่อหรือมีความคิดเห็นในเรื่องชีวิตอย่างไร?” คำตอบที่เราค้นพบนั้นก็คือ โลกทัศน์ หรือปรัชญา ที่เกี่ยวกับชีวิตของเรา

อมรา พงศาพิชญ์ (2556) โลกทัศน์หมายถึงทัศนะทั่วไปเกี่ยวกับโลกรอบตัวมนุษย์ เป็นการรับรู้ และหรือมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพรอบตัว

กาญจนา แก้วเทพ (2557) โลกทัศน์ (Worldview) เป็นชุดของความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิต เป้าหมายของชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล ฯลฯ เช่น คนพุทธมีโลกทัศน์ว่าชีวิตนั้นเป็นทุกข์ เป้าหมายของชีวิตคือการล่วงทุกข์ และมนุษย์เราเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายกับสัตว์โลกอื่นๆ เป็นต้น

ศรัพัทธ์ ฆานเชาว์วรรณ และ มิ่ง ตันดา เตง (2557) โลกทัศน์ (Worldviews) หมายถึงทัศนคติในการมองโลก และสังคมของบุคคลเป็นภาพของโลกหรือสังคมที่บุคคลรับรู้โดยผ่านกระบวนการ และระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีพื้นฐานอันหล่อหลอมจากวัฒนธรรมแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา ได้แก่ ทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทั้งของบุคคลและของสังคมนั้นๆ โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางชีวิตของแต่ละคนอีกทั้งเป็นตัวกำหนดทิศทางสังคมของมนุษย์ด้วย

บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2559) โลกทัศน์หมายถึงความคิด ทัศนคติในการมอง และเข้าใจโลกของมนุษย์ในลักษณะทั่วไป ส่วนทัศนคติจะเป็นข้อคิดเห็นที่มีต่อประเด็นเฉพาะ

พจนานุกรม American Heritage (2560) ได้นิยามไว้ว่า “โลกทัศน์” หมายถึงมุมมอง และการตีความโลกโดยรวม ของบุคคลหรือกลุ่มคนเกี่ยวกับความเชื่อในชีวิตและจักรวาล

Andrew Edgar, Peter Sedgwick (2008) จากการศึกษาานิยามของโลกทัศน์ “Worldview” หรือ “Weltanschauung” มีความหมายเหมือนกัน ซึ่งคำว่า “Worldview” ได้แปลมาจากภาษาเยอรมันให้นิยามของโลกทัศน์ว่าหมายถึงความเชื่อที่คนในกลุ่มมีส่วนร่วมกันเกี่ยวกับโลก และความสัมพันธ์ของตัวเองที่มีต่อโลก

ส่วน Nigel Rapport and Joanna Overing (2000) ได้นิยามโลกทัศน์ว่า หมายถึงปรัชญา หรือ ทัศนคติ (Outlook) ในการทำความเข้าใจโลก (Conception of The World)

จากนิยาม และคำให้จำกัดความเกี่ยวกับโลกทัศน์ ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า โลกทัศน์หมายถึง ทัศนคติ ความคิด และความเชื่อของบุคคล หรือกลุ่มคนที่มีต่อประเด็นต่างๆ โดยโลกทัศน์นั้นเป็นเครื่องชี้้นำในการทำให้เข้าใจชีวิตของแต่ละคน หรือสังคม โดยโลกทัศน์ของแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน หรือเหมือนกันก็เป็นได้

อย่างไรก็ตามการศึกษาเพื่อหาความหมายของ “โลกทัศน์” ที่ตรงประเด็น และให้อยู่ในกรอบของการวิจัยในครั้งนี้มากที่สุด ผู้วิจัยได้พิจารณาตามนิยามของ Robert Redfield เพราะลักษณะการให้ความสำคัญที่เป็นปัจเจกบุคคลโดยกล่าวว่า โลกทัศน์เป็นมุมมองที่เกี่ยวกับจักรวาลที่เป็นลักษณะของคนแต่ละคน และเป็นภาพที่สะท้อนสังคมโดยเขาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ “ตัวตน” คือแกนกลางของโลกทัศน์ ซึ่งเป็นวิธีของคนในสังคมนั้นมองถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งอื่นๆ ที่อยู่รอบตัวเขา

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของโลกทัศน์

		องค์ประกอบ		ผู้วิจัย								
ความเข้าใจ	การตีความ	ความเชื่อ	ความคิดเห็น	ทัศนคติ	มุมมอง	องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้						
		✓	✓			พระนพบุรี มหาวรรณ (2549)						
	✓					สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2550)						
		✓	✓	✓		กิริติกานต์ บุญฤทธิ์ และคณะ (2551)						
			✓	✓		ปัญญา บริสุทธิ์ (2552)						
			✓			อำนาจ ยอดทอง (2560)						
						อมรา พงศาพิชญ์ (2556)						
		✓				กาญจนา แก้วเทพ (2557)						
		✓				ศิริพัชร วัฒนเขาวรรณ และ มิ่ง ต้นดา เถง (2557)						
✓				✓		บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2559)						
	✓				✓	(American Heritage 2560)						
		✓				Andrew Edgar, Peter Sedgwick (2008)						
✓				✓		Nigel Rapport and Joanna Overing (2000)						
		✓	✓	✓								

		องค์ประกอบ					องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้	
ความเห็น	ความคิด	การมองเห็น	ค่านิยม	เป้าหมาย	การรับรู้			
						พระนพบุรี มหารัณณ์ (2549)		
		<			<	สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2550)		
						กิริติกานต์ บุญฤทธิ์ และคณะ (2551)		
						ปัญญา บริสุทธิ์ (2552)		
✓	✓					อำนาจ ยอดทอง (2560)		
✓					✓	อมรา พงศาพิชญ์ (2556)		
				✓		กาญจนา แก้วเทพ (2557)		
	✓		✓			ศิริพัชร ฌานเขว้าวรรณ และ มิ่ง ต้นดา เตง (2557)		
	✓					บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2559)		
						(American Heritage 2560)		
						Andrew Edgar, Peter Sedgwick (2008)		
						Nigel Rapport and Joanna Overing (2000)		
						องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้		

1.2 ความสำคัญของการศึกษาโลกทัศน์

ในการศึกษาความสำคัญของการศึกษาของโลกทัศน์ ซึ่ง Robert Redfield คือนักมานุษยวิทยาคนแรกๆ ที่ใช้คำว่า โลกทัศน์ (Worldview) โดยเขาให้คำอธิบายว่า โลกทัศน์คือ ภาพที่บุคคลในสังคมมองเห็นตัวเขา และความสัมพันธ์ของตัวเขากับสภาพรอบตัว การศึกษาโลกทัศน์คือ การพยายามทำความเข้าใจว่า กลุ่มคนที่นักวิชาการกำลังศึกษาอยู่นั้นมองสังคมและโลกรอบๆ ตัวอย่างไร เรดฟิลด์ ศึกษาคนเม็กซิกันในหมู่บ้าน ซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่แบบชาวไร่นา ในส่วนของการศึกษาโลกทัศน์นั้น อมรา พงศาพิชญ์ มีความคิดเห็นว่า การศึกษาค่านิยมและโลกทัศน์นี้ ไม่ว่าจะศึกษาโดยใช้วิธีการแบบมานุษยวิทยาเดิม คือ เข้าอาศัยไปอยู่ในชุมชนที่จะศึกษา และพยายามเก็บข้อมูลทุกแง่มุมเพื่อจะได้เข้าใจวิถีชีวิตและความคิดความอ่านของกลุ่มคนที่ศึกษา หรือวิธีการสำรวจมีการตีความหมายเป็นตัวเลข และใช้คณิตศาสตร์หรือสถิติเข้าช่วยวิเคราะห์ก็ตาม ทั้งสองวิธีเรียกร้องว่าข้อมูลที่เก็บได้จะต้องเป็นข้อมูลที่มองจากสามตาของผู้ถูกศึกษา (Emic) และไม่ใช่ข้อมูลจากการวิเคราะห์ของนักวิชาการ (Etic) ซึ่งการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเข้าใจระบบความคิดของบุคคลและสังคม การศึกษาผิวเผินจะไม่สามารถให้ข้อมูลเรื่องค่านิยมและโลกทัศน์ได้ (อมรา พงศาพิชญ์ 2550)

Robert Redfield อ้างถึงใน พงศาพิชญ์ (2554) ว่า นักมานุษยวิทยาคนแรกๆ ที่ใช้คำว่า โลกทัศน์ Worldview เขาได้ทำการศึกษาคคนเม็กซิกันในหมู่บ้าน ซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่แบบชาวไร่นา เขาได้เขียนหนังสือตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2499 ในหนังสือเล่มนี้ เขาชี้ให้เห็นสภาพสังคมวัฒนธรรม ของคนเม็กซิโก และวิธีการซึ่งคนเม็กซิกันปรับตัวเองให้เข้าสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงเพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่พัฒนาแล้ว Robert Redfield พยายามชี้ให้เห็นว่าโลกทัศน์ของชาวไร่นาเม็กซิกันเปลี่ยนไป เมื่อสังคมเปลี่ยนจากสังคมชนบทล้าหลังด้อยความเจริญเป็นสังคมที่ทันสมัยขึ้น

ส่วนการศึกษาโลกทัศน์ในไทยนั้น อมรา พงศาพิชญ์ (2541) กล่าวว่า ในระยะแรก การศึกษาโดยตรงไม่ปรากฏแต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า งานเขียนของนักมานุษยวิทยาหลายๆ คนได้พูดถึงเรื่องโลกทัศน์ ทั้งนี้เพราะการที่นักมานุษยวิทยาพยายามเข้าใจชาวเขาเข้าใจชาวเผ่าต่างๆ หรือคนไทยในหมู่บ้าน หรือระบบความเชื่อ ย่อมหลีกเลี่ยงที่จะมองเรื่องโลกทัศน์ไม่ได้ ซึ่ง Embree (1950) ซึ่งเปรียบเทียบโครงสร้างสังคมไทยกับสังคมญี่ปุ่น เป็นเจ้าของทฤษฎีเรื่องสังคมไทยมีโครงสร้างหลวม ในบทความนี้มีการกล่าวถึงคนไทยว่าเป็นคนรักสนุกไม่มีระเบียบวินัย และ Ayal (1963) ที่กล่าวถึงระบบค่านิยมของคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบกับค่านิยมของญี่ปุ่น ในบทความนี้อาลัยกล่าวถึงค่านิยมที่มีจุดกำเนิดจากศาสนาพุทธด้านนักวิชาการอีก 2 คนที่ได้ศึกษาบุคลิกลักษณะ ค่านิยมและโลกทัศน์ของคนไทยด้วย คือ Pihlips (1956) และ Mulder (1978) ผู้ที่สนใจงานของนักวิชาการต่างชาติที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของคนไทย

ในด้านความสำคัญของการศึกษาโลกทัศน์นั้น สายสวาท ปัจจิวิทย์ (2549) อ้างถึงใน จิตรกร โพธิ์งาม (2542) กล่าวว่าโลกทัศน์มีความสำคัญดังนี้

1. โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางวิถีชีวิตของแต่ละคน
2. โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางวิถีชีวิตของแต่ละสังคมมนุษย์
3. โลกทัศน์เป็นมาตรฐานในการตัดสินตัวเองและตัดสินคนอื่น

4. โลกทัศน์เป็นตัวก่อให้เกิดความขัดแย้งในตนเองและคนอื่น

ความสำคัญของการศึกษาโลกทัศน์และการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์นั้น พิชรินทร สิริสุนทร (2558) ได้กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 19 เมื่อหลักคิดเชิงเหตุผลเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อความคิดและความเป็นอยู่ของคนในสังคม มุมมองและโลกทัศน์ของคนต่อสรรพสิ่งก็เปลี่ยนแปลงไป

ความแตกต่างของโลกทัศน์นั้น ซึ่ง นฤมน อินทร์ประสิทธิ์, ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ และ เอื้อจิตร พัฒนจักร (2551) ได้กล่าวว่า ความแตกต่างโลกทัศน์ของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมเฉพาะแต่ละสังคมมีลักษณะเฉพาะ มีกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ รวมทั้งกระบวนการคิด ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ดังนั้น คนที่เติบโตมาในสังคมหนึ่งจะซึมซับเอามาเป็นลักษณะของตนเองโดยไม่รู้ตัว เช่น ความซื่อตรง การเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพตัวเอง การนับถือชีวิต ความมีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นต้น

2. ประสบการณ์ เป็นสิ่งที่มนุษย์แต่ละคนได้รับมาตั้งแต่เกิด เริ่มจากครอบครัว การเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสะสมเพิ่มขึ้นเมื่อเติบโตขึ้นตามวัยทั้งจากเพื่อนวัยรุ่น วัยทำงาน ดังนั้นผู้คนในสังคมเดียวกันมีความแตกต่างกันออกไปได้ ประสบการณ์การเรียนรู้ และรับรู้เรื่องราวต่างๆ ประมวลเข้าด้วยกันจะสร้างขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคน และเป็นเหตุเบื้องต้นที่สำคัญทำให้มนุษย์มีมุมมองในเรื่องราวต่างๆ แตกต่างกันไป ดังนั้น ในเรื่องเดียวกันแต่ละคนมีความรู้สึกต่างกัน หรือคล้อยตามก็ได้ตามที่ชนะของตนเอง นฤมน อินทร์ประสิทธิ์, ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ และ เอื้อจิตร พัฒนจักร. (2551) ได้กล่าวต่อว่า โลกทัศน์เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งต่อการตัดสินใจ กระทำพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ทั้งในด้านบวกและลบ โลกทัศน์ของคนในสังคมหนึ่งจะส่งผลในการขึ้นนโยบายและการกระทำต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อสังคมนั้นๆ

ส่วนข้อสรุปของ อานาจ ยอดทอง (2560) ว่าในสังคมปัจจุบันโลกทัศน์ที่สำคัญที่สุดและมีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาสังคมมนุษย์ก็คือ โลกทัศน์ทั้ง 3 ด้านเหล่านี้ กล่าวคือ โลกทัศน์ทางศาสนาช่วยพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้เจริญขึ้น และโลกทัศน์ทางปรัชญาช่วยพัฒนาความคิดหรือจัดระบบความคิดของมนุษย์ให้เป็นระบบ มีเหตุผล ส่วนโลกทัศน์ทางวิทยาศาสตร์สามารถช่วยพัฒนาทางกาย หรือทางวัตถุทั้งหลายให้เจริญก้าวหน้า มนุษย์ในสังคมปัจจุบันจึงจำเป็นต้องบูรณาการโลกทัศน์ทั้ง 3 ด้านนี้ ให้พัฒนาควบคู่กันไป เมื่อนั้นสังคมโลกก็จะกลายเป็นสวรรค์บนโลกมนุษย์ได้ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์ในด้านต่างๆ นั้น อมรา พงศาพิชญ์ (2542) มีความเห็นว่า การศึกษาโลกทัศน์ และค่านิยมปัจจุบันนั้นเห็นได้ชัดมากขึ้น ถ้าศึกษาศิลปวัฒนธรรมที่สมัยใหม่ขึ้น เช่น หนังละคร เพลง การวิเคราะห์หนังไทย วรรณกรรมร่วมสมัย เพลงลูกทุ่ง เพื่อทำความเข้าใจกับความคิด ความอ่าน ค่านิยม และโลกทัศน์ของคนสมัยใหม่

เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาโลกทัศน์ในข้างต้น ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า หากต้องการศึกษาโลกทัศน์ของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับวัฒนธรรมที่บุคคลนั้นดำเนินชีวิตอยู่ ก็เป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจโลกทัศน์ได้เป็นอย่างดี ส่วนโลกทัศน์ของแต่ละคนจะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคลซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ William W. Cobern (2005) ว่า โลกทัศน์นั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและจิตใต้สำนึกพื้นฐานโดยทั่วไปของจิตใจซึ่ง อานาจ ยอดทอง (2560) ได้กล่าวว่า ดังนั้น โลกทัศน์ เป็นสิ่งที่

มีความสำคัญต่อชีวิตของแต่ละบุคคล หมายความว่า ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน จะต้องอาศัยโลกทัศน์อย่างใดอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิต และโลกทัศน์ของแต่ละบุคคลนั้น ย่อมเกิดจากการพิจารณาหรือการคิดไตร่ตรองประสบการณ์เดิมของตน หรือสังคัมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แล้วกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่างๆ จึงเป็นความจำเป็นที่มีโลกทัศน์ของตนเอง หรือเลือกเอาโลกทัศน์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้เป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิตของตน ด้วยเหตุนี้ โซเครตีส (Socrates) จึงกล่าวว่า “ชีวิตที่ปราศจากการพิจารณาอย่างรอบคอบนั้นย่อมเป็นชีวิตที่ไร้ค่า” เท่ากับหมายความว่า มนุษย์หากไม่มีโลก-ทัศน์ หรือแนวคิดที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ชีวิตนั้นก็ไร้ค่า ไม่ต่างอะไรกับสัตว์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล รู้จักคิด รู้จักใช้สติปัญญา โลกทัศน์ในลักษณะนี้จึงอาจอยู่ในรูปหลักคำสอนทางศาสนา ลัทธิประเพณี หรือวัฒนธรรมต่างๆ และตลอดจนหลักวิชาความรู้ที่สืบทอดมาเป็นศาสตร์ต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น ส่วน ประภาส เพ็งพุง (2558) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของโลกทัศน์ไว้ว่า โลกทัศน์ของคนเป็นเครื่องชี้นำการกระทำของเขา คนย่อมดำเนินชีวิตไปตามที่ตนคิด วิธีความเป็นอยู่ย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าเขาคิดอย่างไรได้เป็นอย่างไร ความคิดต่างๆ จะแสดงตัวให้ปรากฏออกมาเป็นการกระทำในที่สุด ดังนั้น สิ่งที่ควรศึกษาคือ ทรรศนะที่บุคคลใช้ดำเนินชีวิตนั้นคือ โลกทัศน์ของบุคคล หากศึกษาการดำเนินชีวิตความคิด ความเชื่อให้กว้างขึ้นจากปัจเจกบุคคลไปถึงกลุ่มในสังคม จะทำให้ทราบถึงโลกทัศน์ของคนในสังคมได้ ซึ่ง Marilyn Mandala Schlitz และคณะ ได้กล่าวเกี่ยวกับการเกิดโลก-ทัศน์ว่า แต่ละคนนั้นล้วนมีเรื่องราวของตนเองเกี่ยวกับธรรมชาติของความเป็นจริง เช่น แนวโน้มเกี่ยวกับพันธุกรรม ศาสนา วัฒนธรรม และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ผู้คนมีประสบการณ์ร่วมกันทั้งภายในตัวเอง และภายในสังคมแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ทำให้เกิดโลกทัศน์ขึ้นมา หรือวิธีการทั่วไปในการมองพวกเขาเหล่านั้น และโลกที่อยู่รอบข้าง

สำหรับโลกทัศน์ของคนมุสลิมนั้น อาจมีความแตกต่างไปจากโลกทัศน์ของผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ซึ่ง อิทธิพลหลักเกิดจากศาสนา หรือหลักคำสอนที่แตกต่างกัน ซึ่ง ซอและ ลาเต๊ะ (2555) ได้อธิบายว่า โลกทัศน์ของมุสลิมแตกต่างจากโลกทัศน์ของตะวันตกอย่างชัดเจน เพราะโลกทัศน์เหล่านี้ล้วนมาจากความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งหล่อหลอมมาจากกระบวนการบ่มเพาะของสังคมนั้นๆ ซึ่งพื้นฐานความเชื่อระหว่างโลกตะวันตกกับโลกมุสลิมในปัจจุบันได้แปรทรงแกล้งเป็นคนละขั้ว จนนักวิชาการตะวันตกเห็นว่า วัฒนธรรมอิสลามเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่ขยายตัววัฒนธรรมตะวันตก และสรุปว่าเป็นความขัดแย้งหรือการปะทะกันของสองวัฒนธรรม เหตุผลข้างต้นคงเนื่องมาจากวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดโลกทัศน์ของชาวตะวันตกในปัจจุบันถูกหล่อหลอมมาจากลัทธิวัตถุนิยมสุดโต่งนั่นเอง ในขณะที่โลกทัศน์ของมุสลิมยังผูกพันกับศาสนา และการให้ความสำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากโลกทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเข้ากับทุกยุคทุกสมัย ซึ่ง เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538) อธิบายว่า โลกทัศน์และชีวทัศน์ของคนไทยในปัจจุบัน ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งการสื่อสาร และข้อมูลเป็นหัวใจในการดำรง โลกทัศน์และชีวทัศน์ของคนในสังคมจำเป็นต้องพึ่งพาวัตถุนิยม ความเจริญทางเทคโนโลยีมีความสำคัญในการกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมของแต่ละกลุ่มอาชีพ ตลอดจนระดับประเทศ อิทธิพลของความเจริญของโลกตะวันตก ซึ่งสามารถสื่อสารไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว

ส่วนในทางปรัชญามองโลกทัศน์ว่า โลกทัศน์ก็คือความเชื่ออันเป็นระบบ ในวิถีชีวิตของคนๆ หนึ่ง เขาอาจพูดคิดทำอะไรต่ออะไรหลายอย่าง แต่ถ้าเขาเป็นคนคงเส้นคงวา ความหลายหลากนี้จะเป็นจะเป็นเพียงภาพสะท้อนของทัศนคติพื้นฐานอันเดียวกัน ทัศนคติพื้นฐานนี้แหละคือโลกทัศน์ของคนๆ นั้น ทุกคนโลกทัศน์ไม่ว่าเจ้าตัวจะรู้หรือไม่ก็ตาม ซึ่ง วิทย์ วิศทเวทย์ (2531) อธิบายต่อว่า โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางของชีวิตแต่ละคนและเป็นตัวกำหนดทิศทางของสังคมมนุษย์อีกด้วย โดย วิทย์ วิศทเวทย์ (2531) ได้ยกตัวอย่างว่า ถ้าเรือดำน้ำกำลังแล่นอยู่ในทะเล ปัจจัยที่อธิบายการเล่นของเรือลำนี้ มี 2 อย่างคือ หนึ่งเครื่องยนต์ที่ทำให้แล่นไปได้ สอง จุดหมายปลายทางที่เรือลำนั้นจะไป ถ้าไม่มีสองอย่างนี้พร้อมกันการเล่นของเรือก็คงไม่เกิดขึ้น ชีวิตมนุษย์ก็เหมือนกัน ในการเดินทางของนาวาชีวิต ความรู้ของมนุษย์ทางวิทยาศาสตร์ก็เหมือนเครื่องยนต์ แต่สิ่งที่กำหนดทิศทางคือโลกทัศน์ โลกทัศน์เป็นตัวชี้ทาง ความรู้เป็นแรงผลักดันให้เคลื่อนที่ไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าไม่มีใครที่ไม่มีโลกทัศน์ ซึ่งตามทัศนะ วิทย์ วิศทเวทย์ (2531) โลกทัศน์สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน

กลุ่มที่ 1 *จิตนิยม* โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ก็คือ โลกแห่งวัตถุที่เราจับต้องได้นั้นมีความสำคัญน้อยกว่าโลกนามธรรมอีกโลกหนึ่งซึ่งจะยั่งยืนกว่าและมีค่าที่จะชื่นชมมากกว่า รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส มนุษย์เป็นเสรีที่จะเลือกจุดหมายปลายทางของตน และจุดหมายที่ถูกต้องก็คือโลกแห่งแบบแผนอันนิรันดร์นี้ คักดิ์ศรีของมนุษย์อยู่ที่จิตใจมิใช่วัตถุ ปัญหาของคนและสังคมอยู่ที่จิตใจคน ถ้าจิตใจของคนได้รับการขัดเกลาดีแล้ว ทุกสิ่งก็จะสงบเรียบร้อย มนุษย์มิได้เกิดมาเพื่อที่จะเสพยาความสุขทางเนื้อหนังมังสา แต่เพื่อที่จะอยู่กับปัญหาอันลักษณะเฉพาะของมนุษย์ โลกเป็นที่สำหรับหาอาหารให้แก่จิตใจมิใช่ร่างกาย

กลุ่มที่ 2 *สสารนิยม* โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ก็คือ ไม่มีพระเจ้า ไม่มีโลกอันเป็นแบบแผนแม่บทของเพลโตโลกนามธรรมมีอยู่เฉพาะในความคิด วัตถุเท่านั้นที่เป็นจริง มนุษย์เราหลงตัวว่าเป็นเสรี แต่โดยความจริงมิได้มีอะไรเป็นตัวของตัวเอง ปัญหาของคนและสังคมอยู่ที่สิ่งแวดล้อม คนจะดีเองถ้าเขาได้กินอิ่มนอนหลับ จิตใจคนเป็นไปตามเงี่ยงไขของวัตถุ เราไม่สามารถแก้จิตใจคนโดยการสั่งสอน แต่ต้องปรับสภาพวัตถุให้ดีขึ้น มนุษย์ไม่ควรแสวงหาอะไรนอกจากความสุขสบาย คนที่หลงใหลกับสิ่งนามธรรมอันไม่มีจริงนั้นหลอกตัวเองเป็นพวกหนีชีวิต ชีวิตต้องสู้ต้องแข่งขัน แต่ก็ควรมีกฎเกณฑ์และกติกาบ้างเพื่อประโยชน์ของคน

กลุ่มที่ 3 *มนุษย์นิยม* โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้คล้ายกับพวกสสารนิยม แต่ต่างอยู่น้อยก็ตรงที่พวกนี้เป็นพวก “หัวก้าวหน้า” เขาเป็นพวกที่ชอบประนีประนอมระหว่างสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่ ระหว่างความสำคัญของวัตถุกับของจิตใจ ระหว่างวิทยาศาสตร์กับศาสนาและศิลปะ ระหว่างแบบแผนอันตายตัวกับเสรีภาพ เขาเป็นพวกที่มองรอบด้านไม่เห็นว่าจะอย่างไรอย่างใดอย่างหนึ่งสำคัญที่สุดเหมือนอย่างจิตนิยมเชื่อว่าจิตสำคัญที่สุด และสสารเชื่อว่าวัตถุสำคัญที่สุด

กลุ่มที่ 4 *ชาวโรมานติก* โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ก็คือมนุษย์ควรทำตามความรู้สึกของตน คนเราแต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะที่ไม่เหมือนคนอื่น การได้แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์อันนี้เป็นสิ่งประเสริฐ สื่อในการแสดงออกก็ได้แก่ศิลปะแขนงต่างๆ คนเรามักจะไม่กล้าจริงจังต่อกัน นอกจากจะไม่จริงใจกับคนอื่นแล้วยังไม่จริงใจกับตัวเองด้วย

โลกทัศน์ทั้ง 4 กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่ากลุ่มที่มีโลกทัศน์ที่ใกล้เคียงกับโลกทัศน์ในอิสลามนั้นคือโลกทัศน์กลุ่มจิตนิยม เพราะโลกของวัตถุที่จับต้อง หรือความหลงใหลบนโลก

นี่เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ ศาสนาอิสลามมีความเชื่อว่าโลกหน้าหลังความตายเป็นนิรันดรที่เป็นเป้าหมายอันแท้จริงที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งความเชื่อมั่นในลักษณะนี้จะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตเป็นไปอย่างระมัดระวัง อยู่ในกรอบของความดีโดยไม่หลงทางไปในทางที่ผิด อิสลามยังมีโลกทัศน์ที่สำคัญคือสิ่งที่จับต้องไม่ได้หรือสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตา หรือไม่สามารถสัมผัสได้ก็ไม่ได้แปลว่าไม่มีอยู่จริง เรื่องเหล่านี้เป็นหลักศรัทธาที่มุสลิมทุกคนต้องเชื่ออย่างแน่นหนา แต่ถึงแม้ศาสนาอิสลามจะเห็นโลกหน้าสำคัญ ศาสนาอิสลามเองก็ไม่ได้ปฏิเสธโลกแห่งปัจจุบันที่มนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาซึ่งเสี่ยงไม่พ้นเรื่องของความเป็นอยู่ที่แวดล้อมในด้านต่างๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม การปกครอง เศรษฐกิจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนควรตระหนักในการดำรงชีวิต ดังนั้นการดำรงชีวิตของมุสลิมเพื่อให้อยู่ในวิถีชีวิต และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักการต่างๆ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน และฮาดิษที่ถูกรวบรวมเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตของมุสลิมทุกคน

ข้อมูลข้างต้นสังเกตได้ว่า การศึกษาโลกทัศน์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการศึกษาวิถีคิดหรือความคิดรวบยอดอย่างเป็นระบบของคนในสังคม และวัฒนธรรมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ดังนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจ และสร้างความปรองดองระหว่างกันของชนชาติที่มีความแตกต่างกันจะช่วยให้เข้าใจถึงประเด็น และปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของโลกทัศน์ ค่านิยม และอุดมการณ์

อุดมการณ์รัฐ

(ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์-รัฐ)

ค่านิยม บรรทัดฐาน

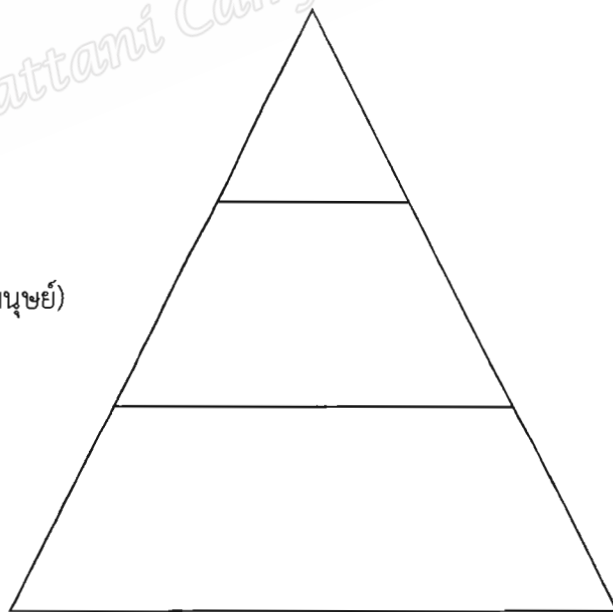
(ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์)

โลกทัศน์

(ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

กับธรรมชาติ)

ที่มา: อมรา พงศาพิชญ์ (2556)

2. โลกทัศน์ทางการศึกษา

การศึกษา และความสำคัญของการแสวงหาความรู้เป็นเรื่องสำคัญของทุกๆ ชาติ เพื่อให้ประชาชาติของตนได้รับการศึกษาที่ดี พร้อมทั้งจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง อิบราเฮิม ฌรงค์รักษาเขต ได้กล่าวว่า (2551) อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้ เพราะความรู้เป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ เป็นกุญแจของความเจริญทางวัฒนธรรม และอารยธรรม ความรู้มีความสำคัญในทุกขั้นตอนของการมีอยู่ของมนุษย์ ความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตนเอง รู้จักจักรวาล และรู้จักผู้อภิบาลผู้ทรงสร้าง

ด้านการศึกษาทั้งวิชาสามัญ และวิชาศาสนานั้นอิสลามมีโลกทัศน์ในเรื่องนี้ว่าเป็นการเรียนการสอนแบบบูรณาการณทั้งสองสายเข้าด้วยกัน โดยไม่มีการแยกทั้งสองสายออกจากกัน ซึ่ง อิบราเฮิม ฌรงค์รักษาเขต (2546) กล่าวว่า การศึกษาในทัศนะของอิสลามนั้นไม่ได้หมายถึงการศึกษาวิชาอัลกุรอาน หรือวิชาศาสนบัญญัติเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการศึกษาทุกสาขาวิชาที่สอนตามทัศนะของอิสลาม ซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ทัศนะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นโลกทัศน์ที่เปิดกว้างสำหรับศาสนิกในการแสวงหาความรู้ทุกๆ แคนงอย่างเท่าเทียมกัน

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและโลกทัศน์นั้น Hery Noer Aly (2010) กล่าวว่าการศึกษาและโลกทัศน์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดมาก เพราะสองประการ ประการที่หนึ่ง เพราะหน้าที่สำคัญที่สุดของการศึกษาคือช่วยให้ผู้เรียนค้นพบโลกทัศน์ของตนเอง ประการที่สอง เนื่องจากการจัดการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของโลกทัศน์ กล่าวคือ ด้านหนึ่งของโลกทัศน์เสมือนเนื้อหาของการศึกษา และอีกแง่หนึ่งเป็นฐานของการศึกษา ดังนั้น การทำความเข้าใจต่อโลกทัศน์กลายเป็นเรื่องสำคัญในด้านการศึกษา

สายสวาท ปัจวิทย์ (2549) ได้ทำการวิจัยโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ได้สรุปเกี่ยวกับโลกทัศน์ในด้านการศึกษาของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า โลกทัศน์ทางการศึกษานั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญ ในการเชื่อมโยงลักษณะด้านศาสนาไปสู่การกำหนดซึ่งเป้าหมายของการศึกษาสอดคล้องกับเป้าหมายของศาสนา คือ สร้างคนให้เป็นคนดี มุ่งให้ผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรม

สำหรับโลกทัศน์ของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการศึกษา พบว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ดังที่พบได้ในเอกสาร หรือ งานวิจัยต่างๆ ในช่วงแรคนั้นพ่อแม่จะส่งบุตรหลานของตนไปเรียนอัลกุรอาน ภายในละแวกใกล้เคียง หรือภายในหมู่บ้านกับคนที่มีความรู้ในด้าน อัลกุรอาน เฉพาะ และช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ ซึ่ง แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง (2552) กล่าวของว่า พ่อแม่จะเริ่มส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนตาดีกา ซึ่งจากงานวิจัยของ เดชา หันหาบุญ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษากรณีสถาบันศึกษาปอเนาะ พบว่า หากไม่ได้เรียนศาสนาอิสลามในปอเนาะ ก็ต้องเรียนศาสนาจากบิดา มารดา หรือครูสอนสายศาสนาที่บิดามารดาพาไปฝากเรียนตามมูลนิธิอิสลามหรือที่มีอยู่ในจังหวัดที่ตนอยู่

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ชาวไทยมุสลิมมีโลกทัศน์ทางการศึกษาว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะตั้งแต่เด็กพ่อแม่จะส่งลูกของตนเรียนรู้วิชาศาสนาเป็นอันดับแรก เพราะการศึกษาเป็นหนทางเดียวที่จะสามารถพัฒนามนุษย์ให้เจริญได้ การที่พ่อแม่นิยมส่งลูกของตนเรียนรู้

วิชาศาสนาเป็นอันดับแรกนั้น ก็เพื่อส่งเสริมลูกของตนให้เป็นคนดี เป็นคนที่มีความศรัทธาอยู่กับตัว เมื่อเติบโต จะสามารถเอาตัวรอดได้อยู่ในแนวทางของศาสนา

3. การเปลี่ยนแปลง และการศึกษาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง

3.1 ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงนั้น สัมศক্তি ศรีสันติสุข (2536) กล่าวใน ยุบลวรรณ ตันเชิรรัตน์ (2557) ให้ความหมายว่า การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้แปรสภาพจากที่เคยเป็นอยู่มาเป็นสภาพใหม่ โดยมีองค์ประกอบของเวลาเป็นเครื่องกำหนด

สรุปการเปลี่ยนแปลง คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่อยู่ในสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ว่านั้นอาจไม่เหมือนกันบางสังคมอาจเปลี่ยนแปลงช้า หรือบางสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

3.2 ทิศทางการเปลี่ยนแปลง

การที่โลกเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาตามที่นักปราชญ์ได้กล่าวไว้ นั้น เราอาจวิเคราะห์ว่าเป็นความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นคงมิใช่ปล่อยเป็นไปตามธรรมชาติ เพราะมนุษย์เรานั้นใฝ่ฝันที่จะมีและเห็นการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามแผนที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเอง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงแบบมีแผน เป็นทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ของมนุษย์ มนุษย์ใช้กระบวนการความรู้ทางสังคมอย่างมีสามัญสำนึกและอยู่บนพื้นฐานของการทดลองค้นคว้าเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่มนุษย์และสังคมด้วยกัน (กลม สุดประเสริฐ และ สุนทร สุรินทร์ชัย 2541) ส่วน ญัฐพล โสติถิรัตน์วิโรจน์ (2557) กล่าวว่า การวิเคราะห์ระบบคุณค่าของ “การเปลี่ยนแปลงที่ดี” จึงเป็นคำถามหลักของจริยศาสตร์ของการพัฒนาโดยจะวิเคราะห์ตั้งแต่รากฐานทางอภิปรัชญาที่เกี่ยวกับมนุษย์โลกและจักรวาลไปจนถึงปัญหาว่าด้วยคุณค่าของวิถีทางและเป้าหมายของการพัฒนาโดยนำเสนอผ่านวิวาทะทางแนวคิดที่สำคัญในเรื่องการพัฒนาใน 3 ประเด็นหลักคือชีวิตที่ดี (Good Life), ความยุติธรรม (Equity) และสิ่งแวดล้อม (Environment)

เดชา หันหาญ (2553) กล่าวว่า แนวนโยบายของรัฐที่สำคัญคือการวางรากฐานที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกัน (Integration) ต่อไปในอนาคต ซึ่งการจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กล่าวนี้ ควรยึดนโยบายหลักดังนี้

1) แนวนโยบายด้านสังคมการเมือง เกี่ยวกับการขัดเกลาทงสังคม (Political Socialization) ที่ต้องวางรากฐานในด้านทัศนคติของประชาชน ทั้งระดับบุคคล (Individual Level) และระดับชุมชน (Community level) ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และการเมืองของชนรุ่นใหม่ที่ชนใน Generation ต่อไป ซึ่งจะมีแนวความคิด (Thinking) ทัศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) ไปในแนวทางที่ต้องการโดยอาศัยสถาบันการขัดเกลาทงสังคมทั้งครอบครัว สถาบันศึกษา ศาสนา หน่วยงาน หรือองค์กร เพื่อน และ สื่อมวลชน (Lendsey & Beach, 2000 p. 374)

2) การมีส่วนร่วมของชนกลุ่มน้อยในนโยบาย และโครงการต่างๆ (Minority Participation in Policy and Program) โดยใช้ตัวแทนของชนกลุ่มน้อยที่มีความสามารถ (Adequate Minority Participation) หรือการให้ชนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Fullest

Minority Participation) แต่ชนกลุ่มน้อยต้องเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งซึ่งมีความเที่ยงธรรม มีสถานภาพ (Status) เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม สามารถตัดสินใจแทนกลุ่มได้ และสามารถเป็นผู้ประสารที่ตีระหว่างกลุ่มรัฐ

3) การเคลื่อนย้ายพลเมืองเพื่อการอยู่อยู่ร่วมกัน (Population Transfer to Integration) โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่างๆ ไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีการแบ่งแยก (Nonsegregated Environment) การทำให้สังคมปิด (Closed Society) ให้เป็นสังคมเปิด (Open Society) เพื่อการอยู่อยู่ร่วมกัน (integration) โดยปราศจากอคติ (Prejudice)

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การพัฒนาของมนุษย์ ซึ่ง กลม สดุดประเสริฐ และสุนทร สุนันท์ชัย (2541) อธิบายว่า การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ภายใต้การวางแผนนั้นต้องอาศัยยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของมนุษย์นั้นอาจจัดประเภทหรือกลุ่ม หลายกลุ่มด้วยกัน

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่ยึดหลักที่ว่า มนุษย์พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และเหตุผล (Empirical-Rational) แม้จะมีได้นี้ถึงทฤษฎีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่มีสมมุติฐานเบื้องต้นว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล และอยู่บนพื้นฐานแห่งการลองผิดลองถูก และการศึกษาวิจัยต่อเนื่องในรูปแบบของการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) เพื่อศึกษาองค์ความรู้มาอย่างต่อเนื่อง มนุษย์จะทำตามความสนใจที่เป็นเหตุเป็นผลประจักษ์แจ้งแก่ตนเองมาก่อนแล้ว

กลุ่มที่สอง ตั้งอยู่บนสมมุติฐานของมนุษย์กับการจูงใจ มนุษย์ถูกมองว่ามีความกระตือรือร้น และแรงกระตุ้นไปสู่ความพึงพอใจ ดิวอี้ ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ‘มนุษย์เป็นองค์ประกอบที่ไม่หยุดรอสิ่งเร้าสติปัญญาของมนุษย์เกิดขึ้นจากกระบวนการตกแตงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ และสิ่งแวดล้อม’ สติปัญญาเป็นเรื่องสังคมมากกว่าเป็นปัจเจกหรือของแต่ละบุคคลอย่างคับแคบ มนุษย์ปฏิบัติภายใต้กรอบหรือเกณฑ์ที่สังคมกำหนด (Normative-Re-Education) ทำให้นักสังคมวิทยาเช่น Kurt Lewin เน้น การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นยุทธศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในแนวนนี้ ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหา และถือเป็นการเรียนรู้ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของมนุษย์

กลุ่มที่สาม มองเห็นวิธีการใช้อำนาจบังคับ (Power-Coercive Approach) เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนหรือเป็นการพัฒนาได้อีกแบบหนึ่ง ในสังคมโลกพลังอำนาจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนา การใช้อำนาจในทางการเมืองและเศรษฐกิจในบางระยะก็นำไปสู่การพัฒนาเช่นกัน คนที่มีกระบวนการด้านอิทธิพลน้อยจะต้องทำตามแผนหรือทิศทาง ภายใต้ความเป็นผู้นำของบุคคลผู้ที่มีพลังอำนาจหรืออิทธิพลเหนือกว่า พลังอำนาจที่เข้มแข็งจะเป็นพลังอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายนับเป็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางกฎหมายหรือนโยบายการบริหาร

ในทางปรัชญาของการเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น วิทย์ วิศทเวทย์ (2531) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกหรือจักรวาลคือการเคลื่อนไหวหรือการแปรสภาพของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ดำเนินไปอย่างมีขั้นตอนกระบวนการอย่างไร และมีสาเหตุอะไรที่ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งตามทัศนคติของ วิทย์ วิศทเวทย์ (2531) เขาได้พิจารณาปัญหานี้เป็น 3 ทัศนคติ คือ อันตนิยม จักรนิยม และนว-นิยม

ทัศนคติ 1 อันตนิยม

เมื่อพิจารณาการกระทำของมนุษย์ เราจะพบว่าไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีสิ่งๆ หนึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของการกระทำ ขณะนี้ท่านกำลังกระทำสิ่งหนึ่งอยู่คืออ่านหนังสือ จุดหมายของการกระทำนี้คือการได้ความรู้ ชายคนนั้นกำลังเดินไปที่ประตู จุดหมายปลายทางของเขาคือออกจากห้องไปสู่ตึกอากาศบริสุทธิ์ในสนาม โดย วิทย์ วิศทเวทย์ (2531) ได้หยิบยกทัศนคติการเปลี่ยนแปลงตามแบบนักปรัชญา คือ อริสโตเติล เป็นนักปรัชญาที่รู้จักกันแพร่หลาย ตามความคิดของอริสโตเติล การเปลี่ยนแปลงของสิ่งหนึ่งคือเป็นเพียงทางเดินของสภาพแฝงมาสู่สภาพจริง

ทัศนคติ 2 จักรนิยม

การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกนั้นมีได้เป็นไปเพื่อสู่จุดหมายอะไร แต่เป็นไปอย่างจักรกล เราจะเรียกทฤษฎีนี้ว่า จักรกลนิยม (Mechanism) การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เป็นการเคลื่อนไหว หรือการเปลี่ยนแปลงแบบจักรกลไม่จำกัดวงอยู่เฉพาะกับเครื่องยนต์กลไกเท่านั้น ถ้าสิ่งๆ หนึ่งเลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีสิ่งภายนอกตัวมันมา “ผลัก” ให้มันเป็นไปเช่นนั้น และจำต้องเป็นไปเช่นนั้นจะเป็นอื่นไปไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เราก็เรียกได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างจักรกล อีกทั้งรูปแบบการเคลื่อนไหวแบบจักรกลนิยมเชื่อว่า สรรพสิ่งเป็นไปตามกฎที่แน่นอน ดังนั้นถ้าเรารู้จักกฎเกณฑ์ทั้งหมด ปรากฏการณ์ในอนาคตก็จะไม่ใช่ของใหม่สำหรับเรา แต่จะเป็นภาพที่เราสามารถมองเห็นได้ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงแบบจักรกลมีลักษณะสำคัญๆ พอประมวลดังนี้

1) การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เกิดจากการ “ผลักดัน” จากภายนอกอย่างสิ้นเชิง คือ สิ่งต่างๆ ไม่มีบทบาทอะไรเลย ในการที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางใดทางหนึ่งภายใต้เงื่อนไขหรือสภาพที่แน่นอนอันใดอันหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่งต้องเกิดขึ้นกับสิ่งนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่มีอะไรเกิดโดยบังเอิญ ไม่มีอะไรเกิดโดยปราศจากเหตุที่แน่นอนอันหนึ่ง และเมื่อมีเหตุที่แน่นอน อันหนึ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องเกิดอย่างไม่มีข้อแม้

2) ทุกสิ่งดำเนินไปอย่างไร้จดหมาย คือ ทุกสิ่งดำเนินไปเพราะถูก “ผลัก” และเมื่อถูกผลักแล้วจะไม่เป็นไปอย่างนั้นก็ได้ การที่สิ่งหนึ่งดำเนินไปตามทางอันหนึ่งมีใช้เพราะมีจุดหมายปลายทางที่จะบรรลุถึง เพราะมีแรงมาผลักดันมัน ปัจจุบันเป็นผลของอดีต

3) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจักรวาล มีได้ก่อให้เกิดอะไรใหม่ขึ้นมาหมายถึง ที่เราคิดว่ามีของใหม่เกิดขึ้นนั้นเป็นการมองอย่างผิวเผิน แต่โดยแก่นแท้แล้วความใหม่ก็เป็นเพียงความสลับซับซ้อนกว่าเท่านั้นเอง และความสลับซับซ้อนที่มากกว่านี้ก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันกับความสลับซับซ้อนที่น้อยกว่า ทุกอย่างแตกต่างกันโดยปริมาณ

4) จักรกลนิยมเชื่อว่าโดยหลักการเราสามารถคาดหมายปรากฏการณ์ที่จะเกิดในอนาคต คือ ยิ่งเรามีความรู้มากเท่าใดเราก็ยิ่งคาดหมายเหตุการณ์ได้แม่นยำขึ้นเท่านั้นทั้งนี้ก็เพราะทุกสิ่งดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว

สังเกตว่ารูปแบบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการเคลื่อนไหวแบบจักรกลนิยมนี้ ถูกปฏิเสธตามหลักอิสลาม เพราะการขับเคลื่อนหรือการที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นถูกกำหนดโดยอัล-ลอฮ์อยู่แล้ว

ทศนะที่ 3 นวนิยม

เราอาจเรียกทศนะนี้ว่า ทศนะวิวัฒนาการก้าวกระโดด (Emergent Evolution) ทศนะนี้ยอมรับหลักทั่วๆ ไปของจักรกลนิยมในข้อที่ว่าสรรพสิ่งย่อมดำเนินเคลื่อนไหวไปตามกฎเกณฑ์ที่แน่นอนอันใดอันหนึ่ง แต่ต่างกับจักรกลนิยมตรงที่ว่าเคลื่อนไหวนี้มีการก้าวกระโดดไปสู่ใหม่ กล่าวคือขบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปแบบวิวัฒนาการ ซึ่งได้ให้กำเนิดแก่คุณภาพใหม่เราจึงเรียกทศนะนี้ได้ว่านวนิยม (นว = ใหม่)

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ข้างต้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและการเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงที่นำมาแค่ความซับซ้อนแต่การเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมนั้นแน่นอนคือการเปลี่ยนแปลงที่นำสังคมไปสู่ความเจริญทั้งในด้านวัตถุ และด้านจิตใจ แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าการเปลี่ยนในด้านวัตถุคือการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจ ซึ่งจะสร้างสังคมที่ไม่ใช่สังคมที่เป็นวัตถุนิยม สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมและยังสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างมนุษย์ให้เกิดสังคมที่มีความศรัทธา มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งหาได้ยากในสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ตามแนวคิดของ กมล สุดประเสริฐ และ สุนทร สุนันท์ชัย (2541) ในรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มแรก คือ การเปลี่ยนแปลงที่ว่า มนุษย์มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์และใช้เหตุผล (Empirical-Rational) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้ยังสอดคล้องตามแนวคิดของ Max Weber อ้างถึงใน โสภนา สุดสมบูรณ์ (2551) กับแนวคิดที่ว่า การพัฒนาของจิตวิญญาณแบบทุนนิยมทำให้เกิดลัทธิความมีเหตุผล (Rationalism) ซึ่งภายใต้สังคมที่ใช้ความมีเหตุผลจะทำให้บุคคลมีความน่าเชื่อถือ เชื่อสัตย์ สุจริต ยอมรับสิ่งใหม่และสามารถเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สภาวะแวดล้อมใหม่ๆ Weber เชื่อว่า อิทธิพลของความคิด ความเชื่อ และบุคลิกภาพ หรือที่เรียกว่าการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของคนในสังคมไปในทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาในยุคปัจจุบันนั่นเอง

4. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

4.1 ความหมายของสังคม

ในการค้นหานิยามของสังคม มีนักวิชาการหลายท่านได้นิยามไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้ ทอมฮวล บัรระภา และ คณะ (2555) คำว่า “สังคม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Society” มีผู้ให้ความหมายของคำว่าสังคมไว้แตกต่างกัน เช่น สังคมคือ “กลุ่มคนหรือผู้คนที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน บริเวณพื้นที่เดียวกันลักษณะอย่างหนึ่งของสังคมจึงเป็นกลุ่มที่ถือหน่วยเดียวกันในพื้นที่ (Spatial) ซึ่งมีการรวมกันอย่างมีระเบียบมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันภายในกลุ่มเป็นแบบบุคคลต่อบุคคล และบุคคลต่อกลุ่มมีความผูกพัน พึ่งพาอาศัยกันมีความสนใจคล้ายๆ กันมีวิถีชีวิตร่วมกันและมีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มเดียวกันการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นอย่างถาวร

ดำรง ฐานดี (2560) กล่าวว่า สังคม คือ กลุ่มคนอย่างน้อยสองคนขึ้นไปมาอาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณหนึ่งคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ หรือการกระทำตอบโต้กันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ดำรง ฐานดี กล่าวอีกว่า ความสัมพันธ์ของคนในสังคมออกเป็น 2 ทาง ทางตรงและทางอ้อม

ความสัมพันธ์ทางตรงเช่นการพูดจาทักทายการทำงานร่วมกันการซื้อของขายของ และให้ความเอื้ออาทรต่อกันเป็นต้นส่วนความสัมพันธ์ทางอ้อม ได้แก่ การเดินผ่านผู้คนที่เราไม่รู้จำก็แต่เขาก็เป็นคนจังหวัดเดียวกัน หรือชาติเดียวกันหรือการใช้สิ่งของที่ผลิตโดยคนที่เราไม่เคยพบปะเห็นหน้ากันมาก่อน คนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่เราสัมพันธ์กับพวกเขา โดยผ่านบุคคลอื่นผ่านเอกสารหรือหนังสือที่เขาเขียนหรือผ่านทางวิทยุ และโทรทัศน์ที่พวกเขาจัด และออกรายการ

สรุปได้ว่า สังคมคือกลุ่มคนโดยไม่จำกัดกลุ่มสังคมนั้นๆ จะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็กซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

4.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม (Social Behavior) หรือการกระทำทางสังคม (Social Action) อันสืบเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน (Social Relation) ในระหว่างช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่ต่อเนื่องกัน และยังคงลักษณะขององค์การเดิมไว้ได้ Nisbet (1969) อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์ ส่วนตุลย์ ตาลเจริญ (2555) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรืออาจเกิดขึ้นทั้งระบบก็ได้ ซึ่งแนวคิดนี้เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมซึ่งรวมถึง ความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม คือ ตัวยึดเหนี่ยวให้สังคมมีการรวมตัวเข้าด้วยกันและเป็นตัวต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ตำรา ฐานดี (2560) ได้นิยามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระเบียบของสังคมในการกระทำเรื่องต่างๆ ในชีวิตเช่นการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของที่ใช้วิธีการหรือเทคโนโลยีในการผลิต และการบริโภคแบบแผนการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ความคิดความเชื่อ ค่านิยมระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายเป็นต้นการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงนี้เป็นเปลี่ยนแปลงในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ และแบบแผนความประพฤติของคนในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิมแต่ถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลเช่นเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ หรือการสลับปรับเปลี่ยนตัวบุคคลในแต่ละตำแหน่งในองค์กร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และสถาบันทางสังคมเพียงแต่ปรับเปลี่ยนหมุนเวียนคนเป็นวงจรภายใต้ระบบสังคมเดิมเพราะคนยังคงยึดระเบียบแบบแผน และกฎเกณฑ์เดิมต่อไปเราจึงไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การกล่าวของ หอมหวล บัระภา และคณะ (2550) ได้สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นจะมองที่โครงสร้าง และหน้าที่ของระบบสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปซึ่งจากคำจำกัดความข้างต้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และหรือระหว่างมนุษย์ และกลุ่มคนนั้นคือการเปลี่ยนแปลงในการกระทำหน้าที่ต่อกันของมนุษย์
- 2) เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการหน้าที่หรือกระบวนการต่างๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและการหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง
- 3) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอาจเป็นเรื่องใหญ่หรือเล็กก็ได้

0
1681
2562

ตุลย์ ตาลเจริญ (2555) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระหว่างสมาชิกในสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เช่น ครอบครัว การปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณี

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในด้านต่างๆ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศ

4.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการถดถอยกันมากในวงวิชาการ ซึ่ง ฤกษ์ จิพิมล (2547) กล่าวว่า รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างมีรูปแบบและทิศทางที่แน่นอนหรือไม่ นักคิดทางสังคมฝ่ายหนึ่งอธิบายว่าสังคมเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบของวัฏจักร อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าสังคมต่างๆ เปลี่ยนไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ที่ไม่ซ้ำแบบเดิม เรียก การเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการ

ในส่วนของความแตกต่างในแต่ละสังคมนั้น ยศ สันตสมบัติ (2556) ได้อธิบายว่า สังคมมนุษย์แต่สังคมนั้นมีความแตกต่างกันในแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการเมือง เศรษฐกิจ และค่านิยมต่างๆ แต่ภายใต้ความแตกต่างเหล่านี้ สังคมทุกหนแห่งทั่วโลกมีลักษณะพื้นฐานที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่งคือ สังคมเป็นการรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอดของสมาชิก การที่สังคมจะดำเนินไปด้วยดีนั้น พฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนจะต้องเป็นสิ่งที่คาดคะเนได้ (Predictable) สมาชิกทุกๆ คนจะต้องคาดคะเนได้ว่าคนอื่นจะมีพฤติกรรมเช่นไรในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมมนุษย์ความสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมซึ่ง ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (ซมพู และ มงคล, 2542) อ้างถึงใน อรรถวดี หมดโรจน์ (2555) ว่า มี 3 ลักษณะ

1) การเปลี่ยนแปลงตามเส้นตรง (Linear Model) นำวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตมาศึกษาสังคม เพราะสังคมมีการวิวัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งและมีการปรับตัวเสมอ สังคมจึงเปลี่ยนแปลง

2) การเปลี่ยนแปลงแบบต่อเนื่องมีลำดับขั้น (Successive Stage Model) เป็นแนวคิดจาก Karl Marx สังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอน โดยมีการผลิตจากเศรษฐกิจของสังคมมาเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับขั้น

3) การเปลี่ยนแปลงแบบวัฏจักร (Cyclical Pattern Model) วัฒนธรรม และเทคโนโลยีเป็นพลังการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สำหรับ ตูลย์ ตาลเจริญ (2555) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง Vigo (1981) จำแนกและแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

1) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการทางชีวภาพของ Charles Darwin (1836) โดยนักสังคมวิทยาในกลุ่มทฤษฎีวิวัฒนาการเสนอว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ โดยมี การเปลี่ยนแปลงจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งในลักษณะที่มีการพัฒนา และก้าวหน้า

กว่าชั้นที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีรูปแบบเรียบง่าย ไปสู่รูปแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้าไปเรื่อยๆ จนเกิดเป็นสังคมที่มีความสมบูรณ์

2) ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคม สามารถเข้าใจสังคมได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ เพราะการแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก

3) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural Functional Theory) เป็นผลมาจากการนำเอาแนวความคิดทางด้านชีววิทยามาใช้โดยอุปมาว่า โครงสร้างของสังคมเป็นเสมือนร่างกายที่ประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ และมองว่าหน้าที่ของสังคม คือ การทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย โดยแต่ละส่วนจะช่วยเหลือ และเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบทั้งระบบมีชีวิตดำรงอยู่ได้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่ง ดำรง ฐานดี (2560) กล่าวว่า สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงระดับจุลภาค เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลที่สร้างความสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ต่อกันและการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในกลุ่ม เช่น การผลิต 18 สินค้าเพื่อจำหน่ายด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งออกขายในนามของชุมชน หรือตำบลแทนการผลิตสินค้าด้วยวิธีการผลิตตามประเพณีหรือการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนที่ให้ครูถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนฝ่ายเดียว เป็นการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เป็นต้น

2) การเปลี่ยนแปลงระดับมหัพภาค เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนทั้งระบบสังคม เช่น การเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในสมัยรัชกาลที่ 7 หรือการเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ใน พ.ศ. 2492 เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับจุลภาค หรือ ระดับมหัพภาคย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตของคนในสังคม เช่น ระเบียบแบบแผนความคิดความเชื่อและค่านิยม เป็นต้น

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในข้างต้น สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคลหรือระดับทั้งระบบในสังคมที่เล็ก หรือสังคมที่กว้างขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบที่กล่าวมานั้นเป็นเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาไปอีกขั้นหรือ เพื่อพัฒนาไปอีกจุดหนึ่งที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นที่เป็นอยู่ ณ เวลานั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครอง เป็นต้น

4.4 อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงจากบริบททางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นคือการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นอาจเกิดอย่างรวดเร็วหรืออาจเกิดได้ช้าขึ้นอยู่กับสังคมนั้นๆ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้นั้น เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล (2547) มีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงจะเกิดเร็วหรือช้าขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ประชากร โลกทัศน์ของคนในสังคม นวัตกรรม หรือ เทคโนโลยีและการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม สาเหตุบางประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น ดำรงค์ ฐานดี (2560) มองว่ามีมูลเหตุสามารถจำแนกออกเป็น 2 ปัจจัยใหญ่ๆ ดังนี้

1) ปัจจัยภายใน เช่น การประดิษฐ์คิดค้นของใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาก เช่น การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลอดไฟฟ้า โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ เครื่องจักรกล เป็นต้น ล้วนมีส่วนทำให้ชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะเทคโนโลยีใหม่ๆ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น สามารถติดต่อสื่อสารได้รวดเร็วขึ้น หรือสามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณที่มากขึ้นเมื่อใช้เครื่องจักรผลิตแทนกำลังคน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและสังคมได้

2) ปัจจัยภายนอก เช่น การแพร่กระจายและการยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาใช้ ทำให้เกิดการครอบงำและการยึดครองจากสังคมภายนอก เป็นต้น ปัจจัยภายนอกมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคใหม่ กล่าวคือ มีการแพร่กระจายและการยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาใช้กันมาก ตัวอย่าง เช่น การนำระบบโรงเรียนมาใช้ แทนการเรียนรู้จากครอบครัวหรือวัดดังเช่นในอดีต ทำให้เด็กต้องสร้างความสัมพันธ์กับครูอาจารย์ขึ้นเมื่อมาโรงเรียน หรือการยืมวัฒนธรรมด้านเครื่องแต่งกาย อาหาร ยารักษาโรค และเครื่องมือสื่อสารมาใช้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นมากมายในปัจจุบัน

Nur Djazifah ER, (2012) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น เกิดจากสองปัจจัยด้วยกัน

1) ปัจจัยภายใน เช่น เกิดการเพิ่มหรือลดของประชากร เกิดการค้นพบสิ่งใหม่ๆ เกิดความจากความขัดแย้ง (Conflict) และเกิดจากสงคราม

2) ปัจจัยภายใน เช่น เกิดภัยพิบัติ สงคราม และเกิดจากการเข้ามาของวัฒนธรรมอื่น

ส่วน พระมหาสนอง ปัจโจปการี (2553) มองว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1) เทคโนโลยี : เครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในสังคมตลอดจนตอบสนองความต้องการของสังคม ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป

2) อุดมการณ์ : สิ่งทีกระตุ้นให้บุคคลในสังคม เกิดความพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมให้บรรลุจุดหมายดังอุดมการณ์ที่วางไว้ เช่น อุดมการณ์ประชาธิปไตยมีจุดหมายให้ทุกคนรู้จักการปกครองระบอบประชาธิปไตยตลอดจนรู้จักสิทธิหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ เพื่อรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ยั่งยืนและมั่นคง

3) การแข่งขัน : แรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ วัฒนธรรม ผลสืบเนื่องจากการแข่งขันทำให้เกิดความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งในเรื่องราคาสินค้าระหว่างพ่อค้าแม่ค้ากับประชาชนผู้ซื้อสินค้า ความขัดแย้งกันเรื่องเขตดินแดนระหว่างประเทศ เป็นต้น

4) การเมือง : การเมืองมีบทบาทสำคัญอย่างมาก เนื่องจากฝ่ายการเมืองมีหน้าที่ในการกำหนดระเบียบแบบแผนตลอดจนกฎหมายต่างๆ มาตรการและวิธีการต่างๆ ของประเทศชาติทั้งหมด บางมาตรการก็สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างมากหมาย แต่บางครั้งสร้างความวุ่นวาย

5) เศรษฐกิจ : เศรษฐกิจมีส่วนช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก เช่น ในสมัยโบราณเราใช้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ผลิตสินค้ามาเพื่อบริโภค ต่อมา เราได้มีการค้า

ติดต่อกับต่างประเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพเป็นแบบเงินตรา จึงต้อง
เร่ง การผลิตเพื่อส่งออก เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนต้องเปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตตามไปด้วย

6) ความกดดันทางโครงสร้างภายใน : เกิดจากความกดดันต่างๆ ที่เป็นสิ่งเร้าทาง
สังคมที่มีต่อประชาชนอย่างรุนแรง ทำให้ประชาชนหาทางออกในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์คือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการอยู่ร่วมกัน หรือ ความสัมพันธ์ในสังคม วิธีคิด ความเชื่อ
ค่านิยม ระเบียบ และกฎเกณฑ์ทางสังคมซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากพฤติกรรมหรือ
กระบวนการคิดของแต่ละคนในสังคม

5. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม

5.1 ความหมายของวัฒนธรรม

การศึกษาหาความหมายของวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารต่างๆ ทั้งในและ
ต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีดังนี้

ชนิตา จิตตรุทธะ (2559) วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ตั้งงาม สิ่งที่ได้รับการปรุงแต่งที่ดี
แล้ว เช่น ภาพวาด ดนตรี ตลอดถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

วิมาน จิโรจพันธุ์, ประชิต สกฤษณ์พัฒน์ และ กนิษฐา เขยกิจวงศ์ (2551) วัฒนธรรม
หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีแนวปฏิบัติปฏิบัติร่วมกันมา
ยาวนานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

หอมหวาน บัวระภาและคณะ (2555) วัฒนธรรมหมายถึงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์
และผลิตผลที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมจนเกิดเป็นแบบแผนที่คนในสังคมให้การยอมรับ และประพฤติ
ปฏิบัติและถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เช่น เครื่องมือหาเลี้ยงชีพเสื้อผ้าอาหารภาษาศาสนาจารีต
ประเพณีบรรทัดฐานค่านิยมและความเชื่อ เป็นต้น

ส่วน มัญชรี โชติรสสุทธิ (2556) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของ
สภาพแวดล้อมในสังคมที่มนุษย์เป็นคนสร้างขึ้นมามีรูปแบบที่สัมผัสได้ และสัมผัสไม่ได้สามารถ
ถ่ายทอดออกมาได้ด้วยภาษาเสียงท่าทางแฝงอยู่ในความเชื่อ ความคิด ทศนคติ ค่านิยม และวิถีชีวิต
ของมนุษย์ซึ่งวัฒนธรรมจะมีการส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง โดยวัฒนธรรมจะไม่คงอยู่ใน
สภาพที่เหมือนเดิมผ่านกาลเวลาแต่วัฒนธรรมก็จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมที่มีการ
เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ซึ่งเป็นการปรับเพื่อให้เหมาะกับสังคมในปัจจุบัน

5.2 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน และเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่ง
O'Neil, 2006 กล่าวใน ชนิตา จิตตรุทธะ (2559) ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง (Culture is
Changed) วัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและกาล
สมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในอัตราการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลง
อย่างรวดเร็ว ในขณะที่วัฒนธรรมบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปและอาศัยเวลานาน
โดยมีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากหลายทาง ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม อาชีพ

แรงงานในสังคมหรือการติดต่อระหว่างสังคม เหตุการณ์ทางธรรมชาติ ตลอดจนแนวคิดทางวัฒนธรรม และการปฏิบัติต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นประเพณีสืบทอดกันมา ซึ่ง วัชรา คลายนาท (2530) อ้างถึงใน ยุบลวรรณ ต้นเจียรรัตน์ (2557) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระเบียบแบบแผนธรรมเนียมประเพณี หรือแนวกำหนดพฤติกรรม อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นอาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ มักเน้นการประดิษฐ์ของสังคม ทั้งที่เป็นการประดิษฐ์ทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น ภาษา ศิลปะ ศิลธรรม ดนตรี การเล่นอันเป็นประเพณีต่างๆ รวมถึงความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมและปทัสถานทางสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะมีความเกี่ยวข้องระหว่างกัน เช่น การประดิษฐ์ย่อมมีผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม การผลิตนวัตกรรมทางการศึกษา ทำให้สามารถใช้ระบบมหาวิทยาลัยเปิด และมีผลทำให้ความสัมพันธ์ผู้เรียนกับผู้สอนเปลี่ยนแปลงไป จากเดิม ในทางตรงข้ามการสร้างระบบสังคมใหม่ย่อมทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องประดิษฐ์สิ่งใหม่ เพื่อสนองต่อระบบสังคมนั้น เช่น ในระบบเศรษฐกิจของสังคมเมืองที่สตรีต้องหาเลี้ยงครอบครัว ร่วมกับสามีทำให้เกิดความจำเป็นในการประดิษฐ์เครื่องซักผ้า อาหารกระป๋อง เครื่องดูดฝุ่น เพื่อลดภาระของคู่สมรส เป็นต้น

การให้คำนิยามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้น มีนักวิชาการอีกหลายท่าน ซึ่ง หอมทวล บัวระภา และคณะ (2550) ได้รวบรวมความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ของนักวิชาการต่างๆ ไว้หลายท่าน เช่น

1) สนิท สมัครการ (2545) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระเบียบแบบแผนธรรมเนียมประเพณี หรือ แนวกำหนดพฤติกรรม

2) สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์

3) ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2521) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวบ้าน (Folk ways) หรือจารีต (Mores) กฎหมาย ศาสนา สิ่งประดิษฐ์ และวัตถุอื่นๆ ระเบียบแบบแผนและระบบความคิดที่ได้เปลี่ยนไปจากเดิม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นอาจดูมีลักษณะที่เหมือนกัน แต่ในที่จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงทั้งสองกรณีนี้มีความแตกต่างกัน ซึ่ง ยุบลวรรณ ต้นเจียรรัตน์ (2557) ได้อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทั้งสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่สิ้นสุด และมีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของสมาชิกโดยส่วนรวม อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมรวมหมู่ อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงอีกมีขึ้นน้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยไม่จำเป็นต้องเกิดจากพฤติกรรมรวมหมู่มาเป็นตัวเร่ง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางศิลปกรรม ความรู้ และการประดิษฐ์ เป็นต้น

สังคมที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมแบบพหุ หรือที่นักวิชาการหลายท่านเรียกกันคือสังคมแบบพหุวัฒนธรรม สังคมนั้นย่อมมีความละเอียดอ่อนในด้านการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งสังคมแบบดังกล่าวก็ยังมีอิทธิพลต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สิ่งสำคัญที่สังคมดังกล่าวจะดำรงเป็นไปอย่างราบรื่นระหว่างกัน คือ การยอมรับวัฒนธรรมของกันและกัน ซึ่ง อมรา พงศาพิชญ์

(2550) กล่าวว่า กระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เกิดจากการยอมรับการเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยน ไม่ยึดติดกับแบบเฉพาะ และยอมรับสิทธิของวัฒนธรรมของปัจเจกบุคคลและกลุ่ม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ได้หมายถึง ความหลากหลายหรือแตกต่างระหว่างกลุ่มเท่านั้น แต่หมายถึงความหลากหลายแตกต่างภายในกลุ่มด้วย มนุษย์มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง หลากหลายมิติ เคารพในสิทธิทางวัฒนธรรมและสิทธิมนุษยชน แต่บางครั้งการที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการให้เกิด การเปลี่ยนแปลงระบบชีวิตที่เป็นอยู่ หรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมของคนในสังคมหนึ่งนั้นก็อาจก่อให้เกิด ปัญหาตามมาได้ ในกรณีนี้ อภิชัย พันธเสน (2539) มีความคิดเห็นว่า การพัฒนาที่ก่อให้เกิดปัญหา วัฒนธรรมนั้นก็คือ เมื่อฝ่ายผู้มีอำนาจสร้างวัฒนธรรมสำหรับการพัฒนาขึ้นมา โดยอุดมการณ์ เบื้องหลัง เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็ดี หรือเพื่อเจตนาที่แบแฝงอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ เพื่อเพิ่มพูนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและอำนาจของชนชั้นปกครอง ใน ลักษณะแรก คือ การมีเจตนาที่ดี โดยมีได้ศึกษาให้ละเอียดรอบคอบถึงความหลากหลายของ วัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ส่วนในลักษณะหลังย่อมเป็นการแน่ชัดว่าไม่มีความจำเป็นที่ จะต้องเข้าใจถึงความละเอียดลึกซึ้งของวัฒนธรรมแต่ละชุมชน ผลที่เกิดขึ้นในที่สุดย่อมเป็นสิ่ง ที่แน่นอนว่าจะต้องมีการปะทะทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ซึ่งผลในที่สุดมักจะสิ้นสุดลง ประชาชนในแต่ละ ชุมชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนให้เข้ากับวัฒนธรรมของกระแสหลัก และเป็นสาเหตุที่ สำคัญการล่มสลายของชุมชนในที่สุด

สำหรับวัฒนธรรมของคนมุสลิมใน ดาร์จ ฐานดี (2560) มองว่า ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย และประชากรบางส่วนของไทย และฟิลิปปินส์ นับถือศาสนาอิสลาม มี วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาที่น่าสนใจยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกาย ซึ่งจะมีชุด หลากหลายประเภทใช้สวมใส่ในงานพิธีกรรมแต่ละพิธี อีกทั้งเครื่องแต่งกายยังบ่งบอกถึงสถานภาพ ทางสังคมของผู้สวมใส่อีกด้วย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามนักวิชาการหลายๆ ท่าน ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ในการ ดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียแก่ สมาชิกในสังคมนั้นก็เป็นได้ หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมนั้น ต้องการให้เกิด หรือคนในสังคมนั้นไม่เจตนาให้เกิดแต่ต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงเพราะการเข้ามา ของวัฒนธรรมอื่น เรียกว่าวัฒนธรรมกระแสหลักที่เป็นวัฒนธรรมที่ใหญ่กว่านั่นเอง

5.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของ หอมทวล บัระภา และ คณะ (2550) ซึ่งได้รวบรวมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม พบว่า มีหลายทฤษฎีด้วยกัน อธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมแตกต่างกันไป เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืน ทางวัฒนธรรม (Assimilation, Acculturation, and Cultural Integration) แนวคิดเรื่องการปรับตัว ไม่ทันกันของวัฒนธรรม (Cultural Lag Concept) แนวคิดเกี่ยวกับการวัดอัตราความก้าวหน้าทาง วัฒนธรรม (Concepts of Cultural Progress) ซึ่งในแต่ละทฤษฎี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation and Acculturation) คำว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม คือกระบวนการสอดแทรกระหว่างกัน

(Interpenetration) และการเชื่อมตัวเข้าหากัน (Fusion) ซึ่งทำให้บุคคลและกลุ่มชนได้มีการแสวงหา ความทรงจำ (Memories) ความเข้าใจ (Sentiments) และทัศนคติของบุคคลและกลุ่มชนอื่น โดยเน้น ถึงความเชื่อมต่อและการสอดแทรกระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยผ่านการติดต่อระหว่างบุคคล และกลุ่มชน ซึ่งในท้ายที่สุดได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายขึ้น กลายมาเป็น วัฒนธรรมใหม่ที่ยอมรับใช้ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในตัวแบบอุดมคติตาม แนวคิดของกอร์ดอน ประกอบด้วยตัวแปร กระบวนการย่อยและขั้นตอนของการผสมผสานทาง

อย่างไรก็ตามทฤษฎีเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม ได้แบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ๆ คือ (1) ทฤษฎีเอควัฒนธรรม (Melting Pot Theory) ที่กล่าวว่า ท้ายสุดของการ ผสมผสานทางวัฒนธรรมจะนำไปสู่ “สภาพชีวิตวัฒนธรรมรวมกัน” คือไม่มีความแตกต่าง ระหว่างคนส่วนน้อยกับคนส่วนใหญ่หลงเหลืออยู่เลย และ (2) ทฤษฎีพหุวัฒนธรรม (Cultural Pluralism Theory) ที่กล่าวว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมจะดำเนินไปถึงภาวะที่ก่อให้เกิดมีการ ยอมรับในความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่มารวมกันเข้าเป็นสมาชิกของประเทศ เดียวกัน คนต่างวัฒนธรรมกันเหล่านี้ ก็จะอยู่ร่วมกันภายในสังคมเดียวกันและปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคม ใหญ่ตามกฎหมายเท่าเทียมกันจนเป็นการยอมรับ “วัฒนธรรมย่อย” (Subcultures) และยังคงดำเนิน อยู่ต่อไป

2) แนวคิดการปรับตัวไม่ทันกันของวัฒนธรรม (The Cultural Lag Concept) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมักจะก่อให้เกิดภาวะ “การปรับตัวไม่ทันกัน” (Lag Condition) ระหว่างวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) กับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) โดยวัฒนธรรมประเภทวัตถุเปลี่ยนไปก่อนแล้วไปบังคับให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลง ในส่วนอื่นๆ ของวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมส่วนหลังจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้รวดเร็วเท่า จึงตามการ เปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมวัตถุไม่ทัน สาเหตุก็อาจเนื่องมาจาก เช่น ผลประโยชน์ที่มีอยู่กับธรรมเนียม ดั้งเดิม (Vested Interests in Tradition) ความกลัวการเปลี่ยนแปลง ความไม่กล้าเปลี่ยนนิสัยของ ตนเอง การขาดการศึกษาหรือได้รับการศึกษาอย่างผิดๆ กลัวถูกกดดันจากสังคม เป็นต้น ซึ่งเรียก ช่วงเวลานี้ว่า เป็นช่วงที่มีการปรับตัวไม่พอดีกันของวัฒนธรรม แนวคิดการปรับตัวไม่ทันกันของ วัฒนธรรม มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) ต้องมีการบ่งชี้ตัวแปรอย่างน้อยสองตัว
- (2) จะต้องแสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้งสองนั้นได้อยู่ในสภาพของการปรับตัว
- (3) จะต้องแสดงให้เห็นปรากฏด้วยเวลาที่ตัวแปรหนึ่งได้เปลี่ยนไปในขณะที่ตัว แปรอีกตัวหนึ่งยังไม่เปลี่ยน หรือตัวแปรหนึ่งได้เปลี่ยนในระดับที่มากกว่าการเปลี่ยนแปลงของอีกตัว แปรหนึ่ง และเมื่อตัวแปรหนึ่งได้เปลี่ยนไปและอีกตัวหนึ่งยังไม่ได้เปลี่ยนหรือเปลี่ยนไปในระดับที่ มากกว่าตัวแปรอีกตัวหนึ่งแล้วจะมีการปรับตัวให้เป็นที่พอใจ

(4) แนวคิดเกี่ยวกับการวัดอัตราความก้าวหน้าของวัฒนธรรม (Concepts of Cultural Progress) แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า สังคมมนุษย์จะผ่านขั้นตอนต่างๆ เป็นลำดับไปจาก สภาวะทางวัฒนธรรมที่หยابกระด้างไปสู่ความละเอียดอ่อน จากความป่าเถื่อนไปสู่อารยธรรม และ จะพัฒนาก้าวหน้าไปเรื่อยๆ โดยสามารถแสดงอัตราความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ระบบ ย่อยคือ

4.1 ระบบสังคมวิทยา (Sociological System) ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมแบบแผนต่างๆ (Patterns of Behavior) รวมถึงลักษณะทางสังคมต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เศรษฐกิจ จริยธรรม การเมือง การทหาร การศาสนา อาชีพและสันตนาการ

4.2 ระบบอุดมการณ์ (Ideological System) ประกอบด้วย ความนึกคิดต่างๆ (Ideas) ความเชื่อ ความรู้ซึ่งแสดงออกมาในภาษาพูดและการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบอื่นๆ สิ่งที่อยู่ภายใต้ระบบย่อยนี้ก็มี อาทิ นิยายลึกลับมหัศจรรย์ต่างๆ (Mythologies) ศาสนาต่างๆ วรรณคดี ปรัชญา

4.3 วิทยาศาสตร์ ความรู้พื้นบ้าน (Folk Wisdom) และความรู้แบบสามัญสำนึก

วัฒนธรรมต่างๆ ที่มนุษย์ได้กระทำไม่ว่าจะมีเหตุผลไปในทางที่ดีหรือไม่ ล้วนเกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น มนุษย์สามารถเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนวิธีคิด และวิถีชีวิตอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนไปด้วย ซึ่ง ศิริรัตน์ แอดสกุล (2557) ได้นำเสนอประสบการณ์จากงานวิจัยภาคสนาม ทำให้ออสเชื่อว่า วัฒนธรรมแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์และคุณค่าในตัวเอง วัฒนธรรมแต่ละแห่งมีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของตนเอง วัฒนธรรมไม่เคยหยุดนิ่งแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง ชนิตา จิตตรุทธะ (2559) กล่าวว่า การศึกษาวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ท้าทาย แต่ก็จำเป็นต้องไม่ได้ง่ายนัก นักวิชาการในสำนักปฏิฐานนิยมเห็นว่าเราสามารถจำแนกวัฒนธรรมออกเป็นแบบแผนหรือลักษณะประเภทต่างๆ ได้ เพื่อให้มีกรอบแนวทางในการทำความเข้าใจ

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2557) กล่าวว่า อาจเกิดขึ้นได้ใน 3 รูปแบบคือ

1) Innovation เป็นกรณีที่เกิดการค้นพบใหม่ๆ ขึ้นในสังคม-วัฒนธรรมนั่นเอง เช่น การค้นพบเชื้อโรคของหลุยส์ ปาสเตอร์ ในฝรั่งเศส ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการรักษาโรคทั้งระบบ ตามปกติเนื่องจากในด้านหนึ่ง วัฒนธรรมเป็นเรื่องของ ความเคยชิน/นิสัย (habit) ดังนั้น เมื่อเกิดนวัตกรรมขึ้นมาในสังคม ก็มักจะมีคนที่กลัวการเปลี่ยนแปลงและต่อต้าน อัตราการต่อต้านจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทัศนคติทางสังคมที่คนในวัฒนธรรมนั้นมีต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมานั้น

2) Cultural Diffusion กรณีนี้เป็นหัวข้อที่กลุ่มการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมให้ความสนใจ คือการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของวัฒนธรรมหนึ่งอันเนื่องมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากสังคมอื่นที่ได้มีโอกาสพบปะกันทางวัฒนธรรมมาใช้ในสังคมของเรา เช่น เมื่อสังคมไทยในอดีตหยิบยืมเทคโนโลยีเรื่องการถ่ายภาพมาจากตะวันตกเมื่อครั้งรัชการที่ 4 การปรับปรุงวัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้มีอายุยืนยาวนี้ เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างมากอยู่ตลอดเวลา และมีรูปแบบหลายๆ รูปแบบ

3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นครั้งใหญ่คือหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่ง อมรา พงศาพิชญ์ (2550) อธิบายว่า ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นยุคหลังการล่าอาณานิคม และยุคของการเกิดประเทศใหม่ รัฐบาลของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเล็กๆ ต้องคำนึงถึงการสร้างชาติและการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ รัฐเชื่อว่าการหลอมรวมวัฒนธรรมเพื่อสร้าง

วัฒนธรรมชุดเดียวกัน ให้ทุกคนคิดเหมือนกัน เชื่อเหมือนกัน และปฏิบัติเหมือนกัน จะทำให้ปกครองได้ง่าย ผลปรากฏว่า การพยายามหลอมรวมวัฒนธรรมประสบความสำเร็จในทุกสังคม เหตุผลคือ

(1) ความคิดดั้งเดิมว่าวัฒนธรรม คือ ธรรมเนียม ความเชื่อ ภาษา ที่ผูกติดกับกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความรู้สึกยึดติดกับสิ่งที่สังคมได้จินตนาการไว้ว่า เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมในอุดมคติ และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ความคิดแบบยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมนี้มีผลทำให้ชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่ไม่เต็มใจที่จะเปลี่ยนและไม่ยอมรับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน สร้างความขัดแย้งในสังคม

(2) รัฐบาลของหลายประเทศใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือควบคุมประชาชน ผ่านนโยบายประสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม หรือการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในรูปแบบการปฏิบัติวัฒนธรรม การใช้วัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างอำนาจให้แก่ฝ่ายปกครองจึงมีผลทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนทั่วไปเช่นเดียวกัน

การศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเห็นได้ว่า ในยุคปัจจุบันเป็นยุคของสังคมที่มีความก้าวหน้า และความทันสมัยในรอบด้านซึ่งอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ได้นำความสะดวกสบาย และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วจากทุกมุมโลกเข้ามา มนุษย์เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้มนุษย์เกิดการตื่นตัวเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด และความเชื่อ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นก็ก่อให้เกิดความรู้ ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนโลกทัศน์ทางการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาโลกทัศน์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ และความคิดของคนในสังคมและวัฒนธรรม การศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น นำไปสู่การอธิบายความเกี่ยวโยง และอิทธิพลของวัฒนธรรม ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักในการวิจัยครั้งนี้

5.4 อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงจากบริบททางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมในความคิดเห็นของ Soejono Soekanto (2012) เกิดจากสองปัจจัยหลัก คือ

- 1) ปัจจัยภายใน เช่น
 - (1) เกิดจากการเพิ่มหรือลดของประชากร
 - (2) เกิดการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ
 - (3) เกิดความขัดแย้ง (Conflict)
 - (4) เกิดจลาจล หรือการปฏิวัติ
- 2) ปัจจัยภายนอก เช่น
 - (1) สิ่งแวดล้อม
 - (2) สงคราม
 - (3) อิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น

ส่วน ชนิดา จิตตรุทธะ (2559) มีความเห็นว่า วัฒนธรรมทางสังคมหรือวัฒนธรรมชาติประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นนามธรรม (Abstraction) ได้แก่ ส่วนของความคิดหรือจิตใจ (Ideal or Mental Culture) ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ภายใน (Implicit) ของวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1) ปทัสถาน (Norms) เป็นแบบแผนทางพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม การเป็นแนวทางปฏิบัติทั่วไปโดยทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับกฎศีลธรรม เรียกว่าวิธีประชา (Folkways) ซึ่งเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่จัดไว้เป็นระเบียบ และระบุว่าต้องหรือไม่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดชัดเจน ผู้ใดไม่ปฏิบัติต้องได้รับโทษ

2) สถาบัน (Institution) มีลักษณะเป็นนามธรรม ตั้งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้มนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการที่จำเป็นได้อย่างเป็นระบบ ระเบียบปราศจากความขัดแย้ง ภายในกลุ่ม

3) ค่านิยม (Values) เป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมอีกประการหนึ่งซึ่งแสดงถึงความเป็นหน่วยเดียวกันของผู้คน เพราะเป็นความรู้สึกนึกคิดเดียวกันของกลุ่มที่กำหนดให้มีการแสดงออก

4) ความเชื่อ (Beliefs) คือ ความคิดที่คนเรายอมรับและยึดถือ อาจเป็นความคิดที่เป็นสากลหรือเป็นที่ยอมรับของบางกลุ่ม หรือเป็นความจริงทั้งหลายที่อยู่รอบๆ ตัวเรา มีข้อน่าสังเกตว่า ผู้คนมักจะอาศัยความเชื่อเมื่อเกี่ยวข้องกับสภาวะการณ์ที่ตนเองไม่สามารถควบคุมได้และผสมผสานอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในสังคม วัฒนธรรมอีกส่วนหนึ่งได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Reality) ได้แก่ ส่วนของวัตถุสิ่งของ หรือกริยาอาการ (Material or Behavioral Culture) ซึ่งเป็นที่อยู่ภายนอก

ในส่วนของปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ตามความคิดเห็นของ เสาวภา ศักยพันธ์ (2554) กล่าวว่า ขบวนการทางจิตวิทยา ขบวนการทางจิตวิทยาที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีหลายขั้นตอน ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ขั้นตอนการรับรู้ (Perceiving) แบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ ระบบการรับรู้โดยไม่รู้ตัว (Subliminal Perception) และ การรับรู้ที่รู้ตัว (Marginal Perception)

1) ประสบการณ์ที่ผ่านมานานจนลืมไปแล้วในบางครั้งได้ผ่านประสบการณ์

2) อย่างใดอย่างหนึ่งนานมาแล้วจนลืมนึกถึง แต่จะมีผลต่อพฤติกรรม โดยบุคคลนั้นไม่รู้ตัว เมื่อถึงเวลาหนึ่งก็อาจแสดงออกมา โดยคิดว่ามันคือพฤติกรรมที่เพิ่งจะเกิดขึ้นแท้จริงแล้ว มันเป็นพฤติกรรมที่รับมาจากสถานการณ์ในอดีตหรือบางครั้งอาจจะใช้ ความคิดเห็นของคนอื่นมาโต้แย้งกันแล้วคิดว่าเป็นเหตุผลของตนเองโดยมักจะลืมไปว่าเป็นเรื่องที่เคยได้ยินมาก่อน ในบางครั้งก็ลอกเลียนรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมมาเป็นของตน และมักจะลืมไปว่าเป็นส่วนที่รับมาจากผู้อื่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมโดยได้มีการนำมาดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ และสภาพแวดล้อมทำให้เกิดมีพฤติกรรมปรับปรุงมาใช้ในสังคมหลากหลายมากขึ้น

3) การเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ และการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อม เป็นมูลเหตุเบื้องต้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คนเราอาจจะไม่ตั้งใจที่จะเรียนรู้รูปแบบของวัฒนธรรมของผู้อื่น แต่ก็มักจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของสังคมอยู่เสมอด้วย การเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่

และประเพณีปฏิบัติตาม การปฏิบัติซ้ำๆ การสังเกตการณ์และการเรียนหรือการศึกษาโดยตรงเป็น ที่มาของการเรียนรู้สังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

4) การเปลี่ยนแปลงนิสัย กิจวัตรหรือพฤติกรรมโดยอัตโนมัติถ้าสังเกตดูให้ดี จะเห็น ได้ว่าผู้คนที่ได้มีการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรม กิจวัตรและนิสัยโดยไม่รู้ตัวอยู่ทุก เวลานาทีนั่นก็คือได้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกิดขึ้น

5) การเลียนแบบ คนเรามักจะมีการเลียนแบบกันอย่างไม่ตั้งใจอยู่เสมอ กล่าวคือ จะมีการเลียนแบบท่าทาง สำนวนพูดจา การแต่งกาย ฯลฯ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยไม่ได้มีการเรียนรู้ แบบอย่างมาก่อน การเลียนแบบเป็นเรื่องของบุคคลและกลุ่ม เป็นการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ มาใช้

6) ความคิดเห็น เป็นข้อสันนิษฐานหรือการเสนอความเห็นและการเปรียบเทียบ เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ผู้อื่นฟัง การเสนอความคิดเห็น ต่อสาธารณะทำให้ผู้อื่นติดตามคล้ายตามจะ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อ ความรู้และค่านิยมของผู้คนได้

7) การโยกย้ายถิ่น ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงได้การโยกย้ายที่ อยู่อาศัยไปยังแหล่งใหม่ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องเข้ากับสถานที่ใหม่ และกลุ่มคนใหม่ที่ บุคคลย้ายเข้าไปอยู่ด้วย การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมจะเกิดขึ้นเพื่อให้คนกลุ่มใหม่ยอมรับเข้าพวก และจะไปมีผลให้วัฒนธรรมของผู้ที่ย้ายมาใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยจนเป็นที่สังเกตเห็นได้ ในที่สุด

8) สภาวะจิตไร้สำนึก จะบังการพฤติกรรมโดยอัตโนมัติสภาวะการณณ์เช่นนี้เกิดจาก ความเคยชินในกฎระเบียบต่างๆ ของสังคมที่ฝังใจคนมาแต่เล็กแต่น้อย จึงมักกระทำการใดๆ ไปโดย อัตโนมัติและไม่รู้ตัว สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในตัวของมนุษย์เองโดยไม่รู้ตัวและเป็นกลไกหนึ่งที่สนับสนุนการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมพื้นฐานต่างๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองนี้จะไปได้มากหรือน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับอัตราความแข็งแรงหรือความอ่อนแอของวัฒนธรรมนั้นๆ ค่านิยมของประชาชนนั้น เปลี่ยนยากมากต้องอาศัยระยะเวลายาวนาน เพราะบุคคลได้สั่งสมค่านิยมของตนมาเป็นเวลายาวนาน มาก่อนการเปลี่ยนแปลงแบบไม่รู้ตัวเป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของบุคคล ซึ่งจะค่อยๆ เปลี่ยนไปที่ ละน้อย

9) การสร้างความรู้สึกร่วม และความผูกพันทางสังคม ความรู้สึกร่วมและความ ผูกพันทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขึ้นได้ ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมของกลุ่มสังคมที่ มีการรับอารมณ์และแสดงออกทางอารมณ์ร่วมกัน ความรู้สึกร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ง่ายและรวดเร็ว ความผูกพันในสังคมเกิดมาจากขบวนการจิตวิทยา สังคมหรือขบวนการทางความคิดที่ได้รับการผลักดันจากบรรทัดฐาน การรวมกลุ่ม ความคาดหวัง ความกดดันในสังคม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็คือขบวนการทางจิตวิทยาสังคม ซึ่งเป็นโครงสร้างหนึ่งของการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ปฏิกริยาการตอบโต้กันทางสังคมจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางพฤติกรรมของบุคคลได้เพราะคนทุกคนต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นเสมอ

อิทธิพลของวัฒนธรรมที่ใหญ่กว่าย่อมมีผลต่อสังคมที่เล็กกว่าเสมอ ซึ่งหลัง สงครามโลกครั้งที่สองประเทศที่ใหญ่กว่าเขามามีบทบาทสำคัญในประเทศเล็กๆ ซึ่ง อมรา พงศาพิชญ์ (2550) กล่าวว่า รัฐเชื่อว่าการพยายามหลอมรวมวัฒนธรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมชุดเดียวกัน ให้ทุกคน

คิดเหมือนกัน เชื่อเหมือนกัน และปฏิบัติเหมือนกัน จะทำให้ปกครองได้ง่าย ผลปรากฏว่า ความพยายามหลอมรวมวัฒนธรรมประสบความสำเร็จในทุกสังคม เหตุผลคือ

1) ความคิดดั้งเดิมว่าวัฒนธรรม คือ ธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ภาษา ที่ผูกติดกับกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความรู้สึกยึดติดกับสิ่งที่สังคมได้จินตนาการไว้ เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมในอุดมคติ และมาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ความคิดแบบยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมนี้มีผลทำให้ชนกลุ่มน้อยใหญ่ไม่เต็มใจที่จะเปลี่ยนและยอมรับวัฒนธรรมชนกลุ่มใหญ่ ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน สร้างความขัดแย้งในสังคม

2) รัฐบาลของหลายประเทศใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือควบคุมประชาชน ผ่านนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม หรือการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในรูปแบบการปฏิวัติวัฒนธรรม การใช้วัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างอำนาจให้แก่ฝ่ายปกครองจึงมีผลทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนทั่วไป เช่นเดียวกัน

6. การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนา

6.1 ความหมายของศาสนา และศาสนาอิสลาม

เด็อน คำดี (2541) ได้ให้ความหมาย ศาสนา คือ ข้อปฏิบัติซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏ เป็นการปฏิบัติของผู้เลื่อมใส ในคำสอนหรือด้วยความรู้สึกสำนึกเกรงกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อเข้าถึงความดีสูงสุดของชีวิตหรือความจริงทางศาสนา มีองค์ประกอบครบถ้วน มีความหมายครอบคลุมชีวิตในทุกระดับและเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม

ในส่วนของความหมายของศาสนาอิสลามนั้น ผู้วิจัยได้สืบค้นเอกสารต่างๆ โดยมีนักวิชาการหลายท่านที่ผู้วิจัยได้หยิบยกมา ดังเช่น

วเรช อมรรพพิพัฒน์ และคณะ (2556) คำว่า “อิสลาม” โดยความเข้าใจสามัญเป็นเรื่องชื่อศาสนาที่เรียกผู้นับถือว่า “มุสลิม” เป็นคำภาษาอาหรับ ซึ่งมีความหมายเบื้องต้นว่า “ผู้ที่จำนนต่ออัลลอฮ์” และ “ผู้ที่มีหรือให้สันติ” คำว่าศาสนาตรงกับคำภาษาอาหรับว่า “ดีน” คำว่า “ศาสนาอิสลาม” เรียกในภาษาอาหรับว่า “ดีนุลอิสลาม”

อับลเราะหมาน อับลกะรีม อัชชีหะซ แบล อิบนูรอมีลี ยูนุส (2557) ศาสนาอิสลาม คือ ศาสนาหนึ่งที่เหมือนกับศาสนาอื่นๆ ที่ลงมาจากฟากฟ้าที่นำเอาหลักการและความเชื่อมั่นแล้วบังคับให้ผู้นับถือได้เคารพ ศรัทธาและปฏิบัติตาม และทำการชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม โดยไม่มีการบังคับ

ส่วน บรรจง ไชยลังกา (2549) กล่าวว่า อิสลาม คือศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว และพระนามของพระเจ้าเป็นที่รู้จักกันในมุสลิมว่า “อัลลอฮ์” (อ่านออกเสียงว่า อัล-เลาะห์) มุสลิมมีความเชื่อมั่นว่าพระองค์อัลลอฮ์ทรงประทาน “อิสลาม” มาเป็นทางนำแก่มนุษย์ชาติ และทรงส่งศาสดามาเป็นผู้ชี้แนะแก่มนุษย์ชาติทุกยุคทุกสมัย ทุกชนชาติ และศรัทธาว่าศาสดามุฮัมมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ส่งประทานคัมภีร์ “อัลกุรอาน” มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่มนุษย์ชาติโดยผ่านทางท่านศาสดามุฮัมมัด

จากนิยามของศาสนาที่ได้รวบรวมไว้ในข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า ศาสนา คือ แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้นับถือ โดยมีหลักคำสอนมาเป็นเครื่องชี้แนวทางในการใช้ชีวิตในแต่ละวัน

6.2 หน้าที่ของศาสนา

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับศาสนามายาวนาน ซึ่งถูกค้นพบหลักฐานต่างๆ มากมาย เช่น ก้นศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ กล่าวได้ว่ามนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตหากปราศจากศาสนา เพราะศาสนามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่ง ยศ สันติสมบัติ (2556) ได้สรุปประเด็นมนุษย์กับศาสนาว่า ศาสนายังมีบทบาทหน้าที่หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ศาสนายังเป็นเครื่องมือสำคัญช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเป็นกลไกในการสร้างเอกลักษณ์เป็นพลังในการต่อสู้กับความอยุติธรรมและการเบียดเบียนจากภายนอก การเกิดขึ้นของขบวนการศาสนาใหม่ๆ ในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ทั่วโลก ล้วนแล้วเป็นความพยายามของมนุษย์ในการใช้ความเชื่อทางศาสนาเป็นกลไกในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง เพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์และความอยู่รอดของกลุ่มแทบทั้งสิ้น และยังกล่าวต่ออีกว่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ทั่วโลกเราอาจพบว่า ในบางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น และในบริบทที่แตกต่างกันออกไป เราอาจพบว่าศาสนาถูกนำมาใช้เป็นพลังในการต่อสู้ทางวัฒนธรรมการเข้ามา

เมื่อศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงจากบริบททางศาสนาต่อวัฒนธรรมเราไม่สามารถมองข้ามได้เลยว่าศาสนามีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรม และการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ในประเทศไทย ปัจจัยสำคัญคือการนับถือศาสนาที่แตกต่างไปด้วยนั่นเองทำให้วัฒนธรรมเกิดความแตกต่างไปด้วย ซึ่ง นูมาน หะยิมะแซ (2551) กล่าวว่า คำสอนศาสนาอิสลามได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อกระบวนการใช้ชีวิต และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของประชาชน อิทธิพลของศาสนาอิสลามถูกแทรกซึมเข้าไปในพฤติกรรม และความคิดของคนมลายูเกือบทุกด้าน ความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตประจำวัน การบริโภค การศึกษาหาความรู้ การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย และการใช้ภาษาล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักการและหลักคำสอนศาสนา ส่วน ปรีชา ช่างขวัญยืน และ สมภาร พรหมทา (2552) กล่าวอีกว่า ศาสนาอิสลามยังเกี่ยวกับสังคมสูงค่าสอนศาสนาเป็นรากฐานของกฎหมาย และจารีตประเพณี การที่ศาสนาอิสลามเกี่ยวกับสังคมสูงนี้ทำให้จริยธรรมในศาสนาอิสลามแข็งแกร่งในแง่ที่คำสอนทางศาสนาที่จะมีพลังต่อสู้กับความชั่วร้ายในทางวัฒนธรรมอันโหดร้ายมาจากโลกตะวันตก ชุมชนมุสลิมดูจะเป็นชุมชนเดียวในโลกที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม และวิถีคิดแบบตะวันตกน้อยมาก นอกจากนี้ อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ได้กล่าวว่า ศาสนามีหน้าที่ บทบาทในการตอบสนองความต้องการระดับบุคคล ช่วยให้คนคลายทุกข์ และหาความหมายให้กับชีวิต โดยการเข้าใจในพระธรรมคำสอน ระดับสังคมและวัฒนธรรม สถาบันศาสนาเป็นองค์กรทางสังคมที่ช่วยในการจัดระเบียบสังคม โดยการกำหนดบรรทัดฐาน ศีลธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรม ศาสนาช่วยกำหนดค่านิยม โลกทัศน์

สังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบันมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย แต่ถึงอย่างไรมนุษย์ก็ไม่สามารถสลัดออกจากศาสนาได้นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะศาสนาคือแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อให้เป็นคนดีในสังคมได้

6.3 ความสำคัญของศาสนา

ความสำคัญของศาสนาตามความคิดเห็นของ อมรา พงศาพิชญ์ (2541) กล่าวว่า ข้อสังเกตของศาสนานั้นมีอยู่ 4 แบบอยู่ด้วยกัน คือ

- 1) ศาสนาเป็นตัวเชื่อมกับวัฒนธรรมและชาติพันธุ์
- 2) ศาสนาเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรม แต่ศาสนาไม่ใช่วัฒนธรรมทั้งหมด
- 3) กลุ่มชาติพันธุ์ คือกลุ่มคนที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน มักมีความเชื่อ (ศาสนา) ร่วมกัน
- 4) ศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต โลกทัศน์ ค่านิยม อุดมการณ์

จากข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของศาสนาพบว่า นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ทุกคนล้วนต้องการศาสนาสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต หรือ เป็นที่ยึดจิตใจเพื่อดำรงอยู่ในหนทางของความดี

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามนั้น อธิบายว่า บรรจง ไชยลังกา (2549) ศาสนาอิสลามนั้น มีทั้งหลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ หลักศรัทธามี 6 ประการ ส่วนหลักปฏิบัติที่สำคัญมี 5 ประการ อันที่จริงแล้ว การปฏิบัติตามหลักความเชื่อของอิสลามนั้นมีรายละเอียดปลีกย่อยมากมาย ตั้งแต่เรื่องของสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนถึงเข้านอน การกิน การดื่ม การพูด การทำธุรกิจ แม้แต่เรื่องการทำให้อุจจาระให้บริสุทธิ์ รายละเอียดดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในคัมภีร์อัลกุรอาน และในฮาดิษ ซึ่งเป็นบันทึกคำสอน แบบอย่างและเรื่องราวที่เป็น วิถีชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งอาจกล่าวโดยรวมได้ว่าอิสลามคือวิถีแห่งการดำเนินชีวิตก็ได้ ซึ่ง บรรจง ไชยลังกา (2549) ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของอิสลาม ดังนี้

1) หลักศรัทธา หรือที่มุสลิมเรียกว่า รุกนอิมาน คำว่ารุกน แปลว่าหลักการศรัทธา ซึ่งหลักการศรัทธาในอิสลามนั้น มี 6 ประการ

(1) การศรัทธาในพระเจ้าพระองค์เดียว หลักศรัทธาในข้อนี้ เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของศาสนาอิสลาม คือเชื่อว่ามีพระเจ้า และพระเจ้ามีองค์เดียว พระนามของพระเจ้าที่มุสลิมกล่าวถึงกันคือ อัลลอฮ์

(2) ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮ์ การศรัทธาในข้อนี้ คือ มีความเชื่อว่าการบาลาดลบริหารจัดการต่างๆ ในจักรวาลนั้น พระองค์ให้มลาอิกะฮ์เป็นผู้รับใช้ทำกิจการต่างๆ มลาอิกะฮ์นั้นมีจำนวนมากมายเหลือคณานับ ในคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงมลาอิกะฮ์ไว้ว่าทำหน้าที่ต่างๆ เช่น การนำโอองการจากผู้เป็นเจ้ามามอบให้กับท่านศาสดา บันทึกความดีความชั่วมนุษย์ ปลดวิญญาณของมนุษย์ เหล่านี้เป็นต้น บางท่านพยายามแปลความหมายเป็นภาษาไทยว่าเป็น เทวดา ซึ่งก็ไม่ตรงความหมายนักเพราะลักษณะของมลาอิกะฮ์นั้น ไม่มีเพศ แต่คำว่า “เทวะ” หรือ “เทพ” ในภาษาไทยนั้น มีลักษณะเป็นผู้ที่มีเพศ ฉะนั้นจึงน่าจะใช้คำศัพท์ว่า “มลาอิกะฮ์” น่าจะถูกต้อง

(3) หลักศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ ในหลักศรัทธาในข้อนี้ เชื่อว่าพระเจ้าผู้เป็นเจ้าทรงประทานคัมภีร์มาให้ศาสดาทั้งหลาย เพื่อมาเทศนาสั่งสอนประชาชาติต่างๆ เหมาะสมตามยุคตามสมัยของศาสนานั้นๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากมาย

(4) ศรัทธาในบรรดาศาสดาทั้งหลาย การศรัทธาในข้อนี้ หมายความว่า มุสลิมต้องมีความศรัทธาในบรรดาศาสดาทั้งปวงที่มาก่อน ท่านศาสดามุฮัมมัดด้วย ทั้งนี้ เพราะตาม

หลักความเชื่อของอิสลามเชื่อว่าทุกๆ ประชาชาตินั้น จะมีศาสดาเป็นผู้นำในทางจิตวิญญาณและสังคม บางท่านก็ปรากฏนามในคัมภีร์อัลกุรอาน บางท่านก็ไม่ปรากฏนาม ศาสดาเหล่านั้นเทศนาตาภาษาของประชาชาติที่ศาสดากำเนิดขึ้น และความเชื่อท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย หลังจากศาสดามุฮัมมัด จะไม่มีศาสดาอีกแล้วโดยถือว่าศาสดามุฮัมมัดมาเป็นแบบอย่างที่สุดที่สมบูรณ์ที่สุดในทุกเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ตั้งแต่เรื่องการดำเนินชีวิตส่วนตัวและการจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

(5) ศรัทธาในวันสุดท้ายและการเกิดใหม่ในโลก การศรัทธาในข้อนี้ถือเป็นหลักศรัทธาที่สำคัญประการหนึ่ง ศาสนาอิสลามเชื่อว่า โลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่นี้ วันหนึ่งจะต้องแตกสลายไป โดยเรียกว่าวันแห่งการสิ้นสุดของโลกนี้ว่า วันกิยามะฮ์ ซึ่งแปลว่า วันที่มนุษย์ทุกคนจะต้องถูกให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ศาสนาอิสลามมีความเชื่อว่ามนุษย์เกิดหนึ่งเดียว ตายหนึ่งเดียว ไม่มีความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อมั่นเช่นนี้ เพื่อให้จะให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความระมัดระวัง และเห็นว่าการกระทำความดีและความชั่วของมนุษย์ในโลกนี้นั้น จะได้รับผลตอบแทนตามที่เขาได้ประกอบ มนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบในผลการกระทำที่ตนได้ประกอบขึ้น ผู้ที่กระทำความดีก็จะได้รับการตอบแทนความดี โดยการตัดสินพิพากษาให้ได้ไปอยู่สวรรค์ ส่วนผู้ที่กระทำความชั่ว ก็จะได้รับการตอบแทนให้ลงสู่นรก เพื่อการลงโทษที่ฝ่าฝืนบัญชาของพระผู้เป็นเจ้าของ การที่มีเชื่อในการตอบแทนในเรื่องชีวิตหลังความตาย เช่นนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า พระผู้เป็นเจ้าของมีความยุติธรรม การให้มนุษย์คนหนึ่งเกิดมาร่ำรวย มนุษย์คนหนึ่งเกิดมายากจนนั้น แท้จริงเป็นการทดสอบจากพระผู้เป็นเจ้าของ ทั้งนี้ เพื่อจะได้พิสูจน์ว่าในขณะที่มนุษย์มีชีวิตเราดำรงชีวิตในโลกนี้เพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น

(6) ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะ การศรัทธาในข้อนี้ในภาษาอาหรับเรียกว่า การศรัทธาในเกาะฎอ เกาะดร์ ของพระผู้เป็นเจ้าของ การศรัทธาในข้อนี้มีความหมายอยู่ 2 นัย ความหมายแรกหมายความว่า มุสลิมต้องมีความเชื่อว่าความเป็นไปในสรรพสิ่งทั้งหลายในสากลจักรวาลนี้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่เป็อนุภาคที่มนุษย์มองไม่เห็นได้ด้วยตาเปล่า หรือการโคจรของดวงดาวต่างๆ ดำเนินไปภายใต้การกำหนดของพระเจ้า โดยสรุปคือ การกำเนิดของธรรมชาติและกฎธรรมชาติ เป็นไปตามกฎกำหนดสภาวะของอัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้าของ

2) หลักปฏิบัติหรือที่มุสลิมเรียกว่า รุกุนอิสลาม คำว่ารุกุน แปลว่าหลักการ ส่วนคำว่าอิสลาม แปลว่าการยอมมอบตนไปยังพระผู้เป็นเจ้าของหรือสันติภาพ รวมสองคำนี้เข้าด้วยกันว่ารุกุนอิสลาม แปลว่า หลักการปฏิบัติเพื่อสร้างสันติให้เกิดขึ้นในมนุษย์ซึ่งหลักการปฏิบัติที่สำคัญในอิสลามนั้นมี 5 ประการ คือ

(1) การปฏิญาณตนว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และ มุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์”

(2) การละหมาดหรือนมาซ วันละ 5 เวลา

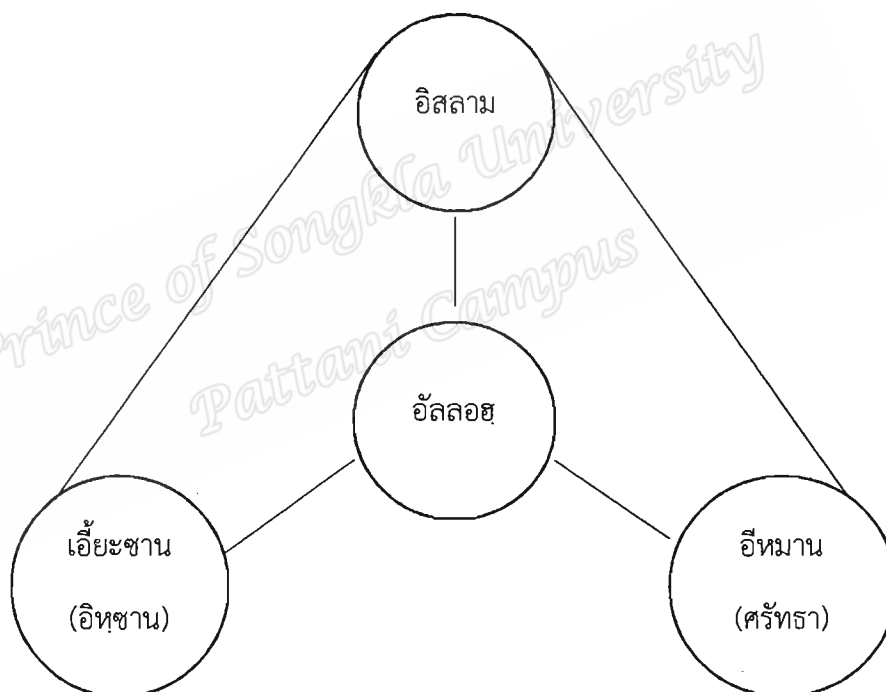
(3) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

(4) การบริจาคซากาต

(5) การประกอบพิธีฮัจจ์

มีสลัน มาหะมะ (2552) ได้พูดถึงอีกหลักการสำคัญในศาสนาอิสลามที่มีผลสำคัญต่อวิถีชีวิต คือ หลัก อิหซาน ซึ่ง “อิหซาน” คือ ความดี หรือสิ่งที่ดีงาม ในที่นี้หมายถึง การทำให้อิบาดะฮ์ (การประกอบศาสนกิจ) มีความสมบูรณ์สวยงาม เช่น การสัจรวม (คุซอ) การปกป้อง และระมัดระวังจากการตั้งภาคีโดยเสมือนเรามองเห็นพระองค์ และพระองค์ทรงเฝ้ามองเรา ดังนั้นการยอมรับตนเองในความสัมพันธ์ของมนุษย์กับอัลลอฮ์ หรือกับสิ่งที่ถูกสร้าง ถือเป็นหลักการสำคัญในการดำรงวิถีชีวิตที่ถูกต้อง อันเป็นรากฐานของศีลธรรมจริยธรรมต่างๆ ของความสัมพันธ์ของมนุษย์กับพระเจ้า มนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หลักคำสอนอิสลามล้วนแล้วแต่เพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามแต่คุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นหากปราศจากอิหซาน เพราะอิหซานนี้จะช่วยให้บุคคลหนึ่งมีจิตใจนอบน้อม ถ่อมตน ห่างไกลจากพฤติกรรมสิ่งชั่วร้ายต่างๆ และนำบุคคลนั้นไปสู่สงบสุขที่แท้จริงในชีวิต

ภาพที่ 3 แสดงถึงความสัมพันธ์ทั้งสามหลักการสำคัญในอิสลาม

ที่มา: เสาวนีย์ จิตต์หมวด และดนัย มุสตา (2541)

จากหลักการต่างๆ ที่พูดถึงไม่ว่าจะเป็นหลักศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักอิหซาน ล้วนแล้วเป็นหลักการสำคัญที่มุสลิมทุกคนต้องยอมรับพร้อมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อมนุษย์ดำรงอยู่ชีวิตอย่างสงบสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้น การทำความเข้าใจต่อหลักการสำคัญเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการทำความเข้าใจกับอิสลาม แม้หลักการที่กล่าวมานี้จะเป็นหลักการเบื้องต้นของอิสลามแต่ก็ถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่มุสลิมทุกคนต้องยอมรับและปฏิบัติ หากทางภาครัฐหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายต่างๆ ไม่มีความเข้าใจในเรื่องละเอียดอ่อนเหล่านี้ ก็อาจเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาก็เป็นได้

7. การศึกษา

7.1 ความหมายของการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ฤติมน ศรีสุพรรณ (2555) ได้ให้ความหมายคำว่า “การศึกษา” (Education) ไว้หลายรูปแบบตามพิจารณา ดังนี้

1) พิจารณาในความหมายกว้าง การศึกษาหมายถึงการปลูกฝังประสบการณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถทำได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดเป็นความรู้ ความคิด นำมาดัดแปลงเพื่อความเข้าใจตนเอง เข้าใจวัฒนธรรม และสังคม เพื่อประโยชน์ในการดำรงตนเป็นสมาชิกในสังคม การศึกษาในความหมายกว้างนี้ ไม่ใช่หมายถึงเฉพาะการเรียนหนังสือในห้องเรียน ในโรงเรียนเท่านั้น แต่แทบทุกอย่างที่เกิดขึ้นรอบตัวเกี่ยวข้องกับตัวเราในชีวิตประจำวันล้วนแต่เป็นการศึกษาทั้งสิ้น

2) เมื่อพิจารณาความหมายให้แคบลงมา การศึกษาหมายถึงการเรียนรู้ ซึ่งเน้นการเรียนรู้ทางวิชาการในลักษณะของการศึกษาที่เป็นแบบแผน หรือทางการ (Formal Education) หรือตรงกับความหมายที่เรียกว่า การเรียนหนังสือนั่นเอง

3) Dictionary of Modern Sociology ให้คำอธิบายว่า การศึกษา เป็นการขยายความรู้ให้กว้างขวาง เป็นความรู้ส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดที่คนต้องการหาเพื่อพัฒนาตนเอง กระบวนการนี้ได้มาโดยการใช้เทคนิคของการอบรมให้รู้ระเบียบของสังคมอย่างเป็นทางการเข้าไปด้วย

4) ทศนะทางสังคมวิทยา การศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการหรือโดยตั้งใจ และอย่างไม่เป็นทางการ หรือเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เพื่อก่อให้เกิดการรักษา สร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้น ปรับปรุง ถ่ายทอด กระจายเผยแพร่วัฒนธรรม ในสังคมแบบง่าย ๆ

5) ความหมายทางทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง

6) ตามทัศนะของนักสังคมวิทยาการศึกษา “Education” เป็นกระบวนการควบคุมโดยการเรียนรู้สำนึก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมจะเกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง จาร์ส นวลนิม (2540) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ความหมาย ของ การศึกษาอาจจำแนกได้ 2 ลักษณะ

(1) การศึกษาในความหมายที่กว้าง หมายถึง อิทธิพลทุกอย่างที่มีต่อชีวิต บุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่ถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลายอย่าง เช่น ครอบครัว สังคม ศาสนา ระบบการปกครอง สื่อมวลชนและดินฟ้าอากาศ เป็นต้น การศึกษาในลักษณะนี้ไม่มีสิ้นสุดเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาจากประสบการณ์ทั้งหมดของชีวิต การศึกษาจึงมิได้จำกัดอยู่แค่ในโรงเรียนเท่านั้น

(2) การศึกษาในความหมายที่แคบ หมายถึง กระบวนการที่สังคมถ่ายทอด วัฒนธรรม ความรู้ ความชำนาญ ค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านโรงเรียนหรือ

สถาบันทางสังคมอื่นๆ เป็นการถ่ายทอดอย่างจงใจ มีการเลือกสรรว่าจะถ่ายทอดอะไร มีการกำหนดแนวทาง มีการจัดตั้งระบบเป็นกิจจะลักษณะ การศึกษาในลักษณะนี้เป็นภารกิจของสังคมที่จะปั้นให้เด็กเป็นไปตามความต้องการของสังคม

ส่วนของการให้ความหมายของการศึกษาตามทัศนะหรือมุมมองของอิสลามนั้น ซึ่ง วรเดช อมรรวิพัฒน์ (2556) นิยามว่า การศึกษาในมุมมองของอิสลามมองว่า การศึกษา และการจัดการศึกษา นับเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิง คัมภีร์อัลกุรอานโองการแรกที่พระเจ้าเป็นเจ้าประทานลงมาเป็นเรื่องการแสวงหา และการให้ความรู้ความเข้าใจ ความรู้พื้นฐานของความดี และค่าของมนุษย์ ท่านนบีมุฮัมมัดแนะนำให้มีการศึกษา ตั้งแต่เปลจนถึงหลุมศพการศึกษาครอบคลุมทั้งในเรื่องที่เรียกว่า “ทางศาสนา” และวิชาการทั่วไป พระเป็นเจ้าทรงดำหนิ ผู้มีความรู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตนดีงามตามความรู้ที่มี

สรุปได้ว่าการศึกษา คือ เป็นกระบวนการหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผ่านประสบการณ์ของชีวิตทั้งชีวิตที่ไม่มีวันสิ้นสุด

7.2 ปรัชญาการศึกษา

ในการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษามีแนวคิดมากมายทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งในการแบ่งกลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาก็มีแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่ง ไพฑูลย์ สีนลาร์ตัน (2555) กล่าวว่า เมื่อเริ่มต้นสนใจหรือทำความเข้าใจกับการศึกษาก็จะหันเข้าหาปรัชญาพื้นฐานก่อนทันทีโดยดูว่า ปรัชญาพื้นฐานหรือตัวเนื้อหาของปรัชญามีอะไร เช่น ปรัชญาจิตนิยม เป็นต้น แล้วก็วิเคราะห์ การศึกษาไปตามปรัชญาเหล่านี้ ซึ่ง ไพฑูลย์ สีนลาร์ตัน (2555) มีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันจึงมีแนวทางอื่นๆ เกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น เมื่อรวมแล้วเท่าที่เป็นอยู่ 3 แนวทางใหญ่ๆ คือ

- 1) ปรัชญาการศึกษาที่ยึดปรัชญาเนื้อหาเป็นแม่บท
- 2) ปรัชญาการศึกษาที่ยึดการศึกษาเป็นแกนกลาง
- 3) ปรัชญาการศึกษาที่มุ่งหาความกระจ่างในแนวคิดและกิจกรรมทางการศึกษา

การศึกษาปรัชญาการศึกษาต่างประเทศ วิทย์ วิศทเวทย์ (2555) กล่าวว่า มีปรัชญาการศึกษามีหลายสำนัก แต่ละสำนักต่างก็มีปรัชญาแม่บทของตนเองรองรับเป็นพื้นฐาน เช่น ปฎิรูปนิยมของดิวงอิงอยู่กับปรัชญาปฏิบัติยม สารัตถะนิยมของฮัทซิงอิงอยู่กับจิตนิยมแบบเพลโต ระบบการศึกษาฆวนซอนของจีนอิงอยู่กับปรัชญาของมาร์กซ์ ระบบการศึกษาเสรีนิยมอิงอยู่กับปรัชญา เอ็กวิสเทนเซียลลิสม์ เป็นต้น ปรัชญาเหล่านี้ล้วนมรมติของตนเกี่ยวกับโลกแห่งความเป็นจริง ธรรมชาติของมนุษย์ ชีวิตที่ดี ระบบสังคม การเมืองที่น่าพึงปรารถนา เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยกำหนดแนวทางการศึกษา

การให้ความหมายของการศึกษาตามทัศนะของนักปรัชญาการศึกษานั้น ไพฑูลย์ สีนลาร์ตัน (2555) กล่าวว่า เราอาจจะพิจารณาความหมายของการศึกษาแยกออกได้เป็น 2 แนวใหญ่ๆ คือ

แนวแรก เป็นการพิจารณาการศึกษาในวงกว้างครอบคลุมถึงกระบวนการต่างๆ ของสังคมที่จะถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระบบพฤติกรรม ตลอดจนศิลปกรรมต่างๆ อันรวมเรียกว่า วัฒนธรรมนั้นจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การศึกษาแนวนี้เรียกว่าการศึกษาในฐานะเป็นกระบวนการ

สร้างสังคมประภคิต (Education as a Socialization Process) ซึ่งเกิดขึ้นในทุกสถาบัน ทุกระดับของชีวิต

แนวที่สอง เป็นการพิจารณาการศึกษาในวงแคบมุ่งที่สถาบันสังคมเพียงสถาบันเดียว คือ สถาบันการศึกษา หรือ โรงเรียนเป็นการทำความเข้าใจในเรื่องบทบาท หน้าที่ และกระบวนการต่างๆ ในโรงเรียน การศึกษาในแนวหลังนี้เป็นการศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม (Education as a Social Institution) บทบาทการศึกษาของปรัชญาการศึกษานั้นมีมากในการศึกษาแนวสองมากกว่าแนวแรก เพราะมีลักษณะเฉพาะเป็นวิชาชีพชัดเจน

ส่วนบทบาทหน้าที่ของปรัชญาการศึกษา ซึ่ง วิทย์ วิศทเวทย์ (2555) กล่าวว่า ปรัชญาอาจช่วยในการพิจารณากำหนดเป้าหมายได้บ้างดังนี้

ประการแรก ปรัชญาอาจช่วยชี้ให้เห็นว่าเป้าหมายการศึกษาที่จะเลือกนั้นสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนาที่กำลังปรากฏอยู่ในสังคมหรือไม่ ถ้าเป้าหมายที่จะเลือกขัดแย้งกับสิ่งเหล่านี้อย่างรุนแรง อะไรจะเกิดขึ้น นี่เป็นเรื่องที่สังคมจะต้องตัดสินใจว่าเป้าหมายอะไรเหมาะสมที่สุด

ประการที่สอง เป้าหมายทางการศึกษาที่จะเลือกนั้นขัดแย้งกับเป้าหมายของกิจกรรมอื่นๆ ของสังคมหรือไม่ โดยเฉพาะกิจกรรมทางการเมืองและสังคม ถ้าไม่ขัดก็เป็นไปได้ แต่ถ้าขัดกันก็จะต้องเลือกว่าจะละทิ้งเป้าหมายอันไหน หรือจะแก้ไขให้สอดคล้องกันได้อย่างไร

ประการที่สาม เป้าหมายทางการศึกษาที่เลือกนั้นสอดคล้องกับการมีชีวิตที่ดีหรือไม่ ชีวิตที่ดีควรเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร ปัญหาเหล่านี้มักปรัชญาอาจเสนอความเห็นเพื่อประกอบพิจารณาในการเลือกเป้าหมายทางการศึกษา

แนวคิดของนักปรัชญาทั้งหลายที่ผู้วิจัยได้สืบหาข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษาเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็ความหมายของการศึกษาในวงกว้างหรือวงแคบ การศึกษาคือกลไกสำคัญเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน

7.3 ความสำคัญของการศึกษา

อิสลามให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้เป็นอย่างมาก ดังพบเห็นในหลักคำสอนทั้งในอัลกุรอาน และอัลฮาดิษ อย่างมากมาย ซึ่ง ดลมนรรจน บากา และ แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ (2533) กล่าวว่า รูปแบบการศึกษาในอิสลามนั้นไม่ได้จำกัดเพียงแคในรั้วโรงเรียน หรือตามมหาลัย หรือจำกัดอายุไว้ ไม่มีใครแก่เกินเรียนสมกับสุภาคติบทหนึ่งที่ว่า

“จงแสวงหาวิชาความรู้ ตั้งแต่ในเปลจนกระทั่งถึงหลุมฝังศพ”

อิสลามได้บัญญัติให้มุสลิมแสวงหาความรู้ เรียนการอ่านการเขียน เรียนข้อบังคับต่างๆ ในศาสนาและเรื่องต่างๆ ที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ดังโองการที่อัลลอฮ์ประทานลงมาแก่ท่าน นบีมุฮัมมัด ซูเราะฮ์ (โองการ) อัลอะลัก ความว่า “96: 1-5 จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ผู้ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านและพระผู้อภิบาลของเจ้าทรงเกียรติยิ่ง ผู้ซึ่งสอนด้วยปากกา ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขามารู้”

การศึกษาเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ซึ่ง มัสลัน มาหะมะ (2552) กล่าวว่า การศึกษาในอิสลามไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์หรือทักษะจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่น แต่ในมุมมองของอิสลามการศึกษาจะความหมายที่กว้าง และจะครอบคลุมหลายๆ

ด้าน กล่าวคือการศึกษาในอิสลามเป็นกระบวนการอบรมบ่มเพาะสติปัญญา ร่างการและจิตวิญญาณ เพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ การศึกษาในอิสลามจะมีความหมายที่ครอบคลุมในหลายมิติดังต่อไปนี้

- 1) ตรีปิยะศู หมายถึง การขัดเกลาจิตใจ
- 2) ตะอ์ลีม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งรวมถึงความรู้ศาสนาและความรู้ทาง

โลก

- 3) ตะอ์ดิบ หมายถึง การอบรมบ่มนิสัยให้มีคุณธรรม จริยธรรมและระเบียบวินัย จากการนิยามเกี่ยวกับการศึกษาในอิสลามในมิติต่างๆ มัสลัน มาหะมะ (2552) ได้สรุปว่า การศึกษาในแบบอิสลามนั้นมีลักษณะ ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาตลอดชีพ
- 2) เป็นการสนองตอบวัตถุประสงค์ของการสร้างมนุษย์ กล่าวคือ เพื่อเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ และเป็นตัวแทนของพระองค์บนผืนแผ่นดิน

- 3) ทำให้สมาชิกของสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเจริญรุ่งเรือง

สำหรับความเป็นอยู่ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความแตกต่างจากส่วนกลาง ทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญเพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างกัน ซึ่ง ดันยาล อับดุลเลาะ (2560) ได้กล่าวว่า

“การศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการต่อรองกับอำนาจรัฐ การศึกษาทำให้คนมลายูมุสลิมสามารถเข้าไปบทบาทในภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและประชาสังคม แต่การเข้าถึงการศึกษาก็มีอุปสรรคในด้านเศรษฐกิจ จึงต้องพึ่งทุนการศึกษาจากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งทุนต่างประเทศ สำหรับคนที่เรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยในภาคอื่นของประเทศ”

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า อิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาด้านศาสนา และด้านสามัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รอฮานี ดาโอ๊ะ (2546) ซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ อิสลามกับการศึกษาศาสนาของมุสลิมในสังคมไทยกรณีศึกษาบทบาทของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดในจังหวัดภาคใต้ โดยพบว่า ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านศาสนา และสามัญเป็นอย่างยิ่งมีหลักคำสอนมากมายที่กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้และข้อบังคับในเรื่องการศึกษาแก่มุสลิมทุกคน

7.4 เป้าหมายของการศึกษา

ปริญญา ประหยัดทรัพย์ (2560) ได้ศึกษาแนวคิดปรัชญาการศึกษาของ อิบน์ คอลดูน โดยการศึกษาด้านแนวคิดของ อิบน์ คอลดูน พบว่า เขาได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามาก เพราะท่านถือว่าการศึกษาจะมีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ท่านเชื่ออีกว่ามนุษย์ต่างกับสัตว์ตรงที่ทัศนคติต่อสังคมซึ่งจะบรรลุได้โดยการใช้สติปัญญา สิ่งเหล่านี้ไม่มีในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย อิบน์ คอลดูน ถือว่าสถาบันการศึกษาคือ สถาบันทางสังคม และการศึกษาก็จะพัฒนาไปตามความประสงค์ของสังคมอย่างช้าๆ เป้าหมายของการศึกษาตามทัศนะของท่านพอสรุป ได้ดังนี้

- 1) เพื่อให้นักเรียนสามารถวางแผนที่จะตอบสนองความต้องการของสังคม
- 2) เพื่อแสวงหาความรู้ที่อยู่เหนือความรู้ที่ได้มาจากประสาทสัมผัส
- 3) เพื่อพัฒนาบุคลิกนิสัยให้สอดคล้องกับศาสนาเพราะสิ่งนี้จะทำให้มนุษย์สามารถ

ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

4) เพื่อให้นักเรียนมั่นใจกับวิธีการดำเนินชีวิต

ปริญญา ประหยัดทรัพย์ (2560) ได้รวบรวมแนวคิดของบุคคลเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาด้านเป้าหมายของศึกษา ดังนี้

1) โซฟิสต์ เป็นกลุ่มนักปรัชญาที่เริ่มมีความคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการศึกษา ว่าการศึกษาต้องสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับความสำเร็จในการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตัวเอง

2) โซคราตีส มีความเห็นว่า เป้าหมายของการศึกษา คือ การค้นพบสัจธรรมหรือความจริงเชิงปรนัย

3) เซนต์ ออกัสติน มีความเห็นว่า เป้าหมายของการศึกษา คือ การมุ่งหวังให้ผู้เรียนกลับใจไปรักพระเจ้า (Conversion) และสำนึกบาปของตน (Repentance) ทั้งนี้ เพราะการกลับใจไปรักพระเจ้าย่อมทำให้มนุษย์พบกับความสุขที่แท้จริง

4) ล็อค มีความเห็นว่า เป้าหมายของการศึกษาควรมุ่งสู่สังคม และรัฐ ไม่ใช่อาณาจักรของพระเจ้า เป้าหมายดังกล่าว คือ การรักษารัฐที่ให้ความมั่นคงในสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

5) รูโซ มีความเห็นว่า เป้าหมายของการศึกษา คือ การให้ผู้เรียนได้เติบโตตามแนวโน้มแห่งธรรมชาติของตน การศึกษาจึงเป็นอิสระจากสังคมและอิทธิพลใดๆ ทั้งสิ้น ผลของการให้การศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้คือ ผู้เรียนสามารถเป็นตัวของตัวเอง จากนั้น จึงเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม และการมุ่งสู่ความดีของสังคมทั้งสังคมโดยละเอียดเฉพาะตนและเฉพาะกลุ่มลงเสีย

มัสลัน มาหะมะ (2552) ได้รวบรวมเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาอิสลามตามทัศนะของนักวิชาการอิสลามไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

1) ตามแนวคิดของ บุรฮานุดดีน อัล ชัรนูซี เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาอิสลาม คือ

(1) การแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ

(2) ชีวิตในอนาคต

(3) ขจัดความไม่รู้

(4) พิทักษ์รักษาศาสนา

(5) การคงอยู่ของอิสลาม

2) มูอัมมัด อะฎียะฮฺ กล่าวว่า เป้าหมายแรกและเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาอิสลามคือการตัดเกลาทางศีลธรรมและการอบรมทางจิตวิญญาณ ท่านมีทัศนะว่าจริยธรรมทางศาสนาเป็นอุดมการณ์ เป็นจริยธรรมที่สมบูรณ์และทัศนะที่สูงส่งนี้เป็นพื้นฐานของการศึกษาในอิสลาม

3) अबดุลอฮฺ นะศิห อุลวาร์ ได้กล่าวในหนังสือ (ดาร์ ปียะตุล เอาลาต) ว่าการให้การศึกษาต้องครอบคลุมด้านต่างๆ เช่น ด้านความศรัทธา จริยธรรม สรีระ สติปัญญา และสังคม

ส่วน มัสลัน มาหะมะ (2552) ได้กล่าวถึงเป้าหมายการศึกษาตามทัศนะของอีกท่านที่สำคัญ คือ อิหม่าม Al-Khazali ว่าการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อจรรโลงไว้ซึ่ง อัคลาภ (จริยธรรม) ที่ดี และเพื่อขจัดความไม่รู้

จากเป้าหมายการศึกษาที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ในข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง โดยพบว่าการศึกษามีหน้าที่เพื่อพัฒนามนุษย์ในด้านต่างๆ ทั้งคุณธรรมจริยธรรม และสติปัญญา

8. การศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ระบบการศึกษาในโลกอิสลามนั้น มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยเริ่มจากการศึกษาตามมัสยิด และบ้านเรือนที่ไม่มีระบบในการบริหารการจัดการที่ชัดเจน จากนั้นก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในการบริหารการจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น ซึ่ง ซอและห์ ตาเล (2555) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงเริ่มเกิดขึ้นหลังการเปิดการเรียนการสอนเป็นชั้นเรียน เรียกว่า Madrasah (ระบบโรงเรียน) ได้เกิดขึ้นในอิรักภายใต้การปกครองของอาณาจักรอับบาซียะฮ์ แต่ก็ใช้เวลาเป็นร้อยกว่าปีกว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในซาอุดีอาระเบีย หรือคาบสมุทอาหรับในช่วงปี ค.ศ. 1175 โรงเรียนแห่งแรกก็ได้เกิดขึ้นที่มักกะฮ์ แต่การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในซาอุดีอาระเบียที่เห็นได้ชัดเจน เกิดขึ้นในสมัยการปกครองของกษัตริย์ Abdul Aziz (ค.ศ.1876-1953) ซึ่งท่านได้วางรากฐานการศึกษาสมัยใหม่โดยจัดตั้งศูนย์อำนาจการศึกษาของรัฐขึ้นมา

ระบบการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ใกล้เคียงมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปมาก โดยเริ่มแรกนั้นการศึกษาที่ยังไม่เป็นระบบในการบริหารการจัดการ ถูกเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษามาเป็นโรงเรียนสองระบบ คือ สอนศาสนาและสอนสามัญที่เรียกว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดย รูปแบบการศึกษาของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มแรกนั้นผู้ปกครองจะส่งลูกของตนหรือสอนด้วยตัวตนเอง ซึ่ง Joseph Chinyong Liow กล่าวว่า รูปแบบการศึกษาวินาศศาสนาของคนในมุสลิมในสามจังหวัดนั้น มักจะเริ่มต้นที่บ้าน (สำหรับผู้ปกครองที่มีวิชาความรู้) โดยการเรียนเกี่ยวกับอัลกุรอาน มัสลัน มาหะมะ (2551) กล่าวว่า การศึกษาอิสลามแบบใหม่ คือ ระบบมัตราสะฮ์ (Madrasah) รูปแบบการเรียนการสอนในระบบมัตราสะฮ์มีความแตกต่างในแง่คิดของการนำเสนอ การสร้างสื่อการสอน และการทดสอบเพื่อประเมินความสามารถของนักเรียน

การศึกษาในแบบปอเนาะเป็นการศึกษาแบบเก่าแก่ที่มีมายาวนานในแถบมลายู ทั้งในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย รวมทั้งในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ซึ่ง ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2553) กล่าวว่า ปอเนาะมาจากคำอาหรับว่า Pondok หมายถึงที่พักคนเดินทาง แต่คำว่าปอเนาะของคนไทยมุสลิมภาคใต้และมุสลิมแถบประเทศอาเซียน หมายถึงกระท่อมเล็กๆ สำหรับนักเรียนจากภูมิลำเนาไกลและไกลมาพักอาศัยตลอดการศึกษาเล่าเรียน โดยอยู่ในความดูแลและการอบรมสั่งสอนของโต๊ะครู ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2553) อธิบายว่า โดยทั่วไปการเรียนการสอนในปอเนาะไม่เก็บค่าเล่าเรียน โต๊ะครูดำรงชีพจากรายได้การประกอบภารกิจ เช่น ทำนา ทำสวน รวมทั้งได้รับทรัพย์สินผลประโยชน์จากผู้บริจาคซึ่งเรียกว่า “ซากาต” อัสนี มาหะมะ (2560) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบเก่าว่า การเรียนการสอนจะใช้กิตาบายาวีเป็น ตำราอธิบายศาสนาที่เป็นภาษาอาหรับ และแปลด้วยภาษามลายูยาวี โดยโต๊ะครูนั่งบนพื้นตรงกลางหันหน้าเข้าหาหน้านักเรียนเพื่อทำการอ่านและซักถามทีละคน พร้อมเปิดโอกาสให้มีการถาม และแลกเปลี่ยนโต๊ะครูจะทำการวิจารณ์คำถามและอธิบายข้อข้องใจ

อย่างละเอียด ทั้งนี้ปอเนาะไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ตายตัว ไม่มีการแบ่งเป็นชั้นเรียน นักเรียนจะเรียนเหมือนกัน จนกว่านักเรียนผู้นั้นจะเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงความรู้ในลำดับต่อไปได้

เดิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการศึกษาด้านศาสนาที่เห็นชัดเป็นรูปธรรมคือ สถาบันปอเนาะแบบดั้งเดิม ต่อมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2502-2508 เป็นต้นมา พื้นที่แห่งนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และโครงสร้างการศึกษาอย่างค่อนข้างชัดเจนไปสู่รูปแบบการศึกษาที่มีชื่อเรียกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และสายวิชาการสามัญ เด็กที่เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะต้องผ่านเงื่อนไขการเรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย จากนั้นจึงเริ่มเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งสอนทางด้านวิชาศาสนาและสามัญควบคู่กันไป ปัจจุบัน ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นนิยมส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เนื่องจากมีความเชื่อว่าลูกจะสามารถเรียนรู้วิชาการด้านศาสนาควบคู่กับวิชาการสามัญควบคู่กันไป โดยที่โรงเรียนจะเปิดการเรียนการสอนศาสนาตั้งแต่วัยชั้นปีที่ 1-10 และด้านสามัญตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รอฮานี ดาโอ๊ะ, ประสิทธิ์ รัตนมณี และ นิปาตีเมาะหะยีหามะ (2553) จากข้อมูลของ ประพลธ์ เรืองณรงค์ (2553) กล่าวว่า หลังปี พ.ศ. 2502 เป็นช่วงระยะแรกที่ทางรัฐได้เริ่มมีนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับการปรับปรุงระบบการศึกษาในสามจังหวัด ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จากปอเนาะมาเป็นชื่อ “โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม” โดยแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 2 ภาค คือภาคศาสนาใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาเรียนจากช่วงเช้าถึงเที่ยง และภาควิชาสามัญจากช่วงบ่ายถึงเย็น แต่ก็มีบางโรงเรียนเรียนวิชาสามัญในช่วงเช้าและวิชาศาสนาในช่วงบ่าย

นอกจากนี้ หะสัน หมัดหมาน และคณะ (2535) ได้กล่าวว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงการศึกษาของสังคมมุสลิมโดยทั่วไปแล้วขึ้นอยู่กับ การตื่นตัวของคนในสังคม ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มชนมุสลิมออกเป็นสองกลุ่มด้วยกัน

1) สังคมมุสลิมที่มีความใฝ่ฝันให้ลูกๆ ได้มีความพร้อมทางการศึกษาตั้งแต่ขั้นต้น โดยจัดให้ลูกๆ ได้เข้าเรียนในชั้นเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าไปเรียนในชั้นอนุบาลที่มีความพร้อมในด้านการเรียนการสอน โดยหวังให้ลูกๆ ได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีลักษณะพิเศษและมีความพร้อมในด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีความสมบูรณ์ภายในตัวของมันเอง

2) เป็นกลุ่มมุสลิมส่วนใหญ่ที่มองเห็นว่า บุตรหลานมุสลิมทุกคนจะต้องได้รับการปลูกฝังเอกลักษณ์แห่งอิสลามตั้งแต่เยาว์วัย โดยที่จะต้องนำการเรียนการสอนสมัยใหม่ควบคู่ไปด้วยกับหลักการอิสลามด้วย การที่จะจัดระบบการเรียนการสอนเช่นนี้ได้ขึ้นด้วยการร่วมมือกันจัดตั้งโรงเรียนของตนเองขึ้นมา เพื่อเตรียมความต้องการของสังคมมุสลิมส่วนใหญ่

ข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด แต่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ว่าอาจก่อให้เกิดผลเสีย และอาจเพิ่มความขัดแย้งตามมาอย่างมากมาย ซึ่งในช่วงแรกเพราะเป็นการเปลี่ยนระบบสังคม และวัฒนธรรมที่ถูกสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน แม้รัฐบาลจะใช้ชื่อว่าปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาเพื่อเป็นการพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบันก็ตาม

ส่วนรูปแบบการศึกษาของคนในพื้นที่นั้นผู้ปกครองยังเน้นการปลูกฝังการศึกษาด้านศาสนาเพราะคนในพื้นที่ยังมีความเชื่อว่าการศึกษาด้านศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี

ยิ่ง ยิ่งด้วยในช่วงแรกหรือช่วงวัยเด็ก พ่อแม่จะนิยมส่งลูกหลานของตนไปเรียนในโรงเรียนที่เป็นแบบสองระบบ คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนนั้น เน้นการเรียนทั้งสายสามัญและการเรียนด้านศาสนาควบคู่กันไป ทำให้ผู้ปกครองนิยมส่งลูกของตนเข้าโรงเรียนในลักษณะดังกล่าวถึงแม้บางโรงเรียนอาจต้องจ่ายเพิ่มค่าต่างๆ จากส่วนที่รัฐใช้นโยบายเรียนฟรีก็ตาม

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

9.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ เห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิต และการนับถือศาสนาที่ต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในด้านอื่นๆ ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษาก็เช่นกัน ภายหลังจากปรับเปลี่ยนการนับถือศาสนาจากแบบเดิมมาเป็นศาสนาอิสลาม เริ่มมีการก่อตั้งสถาบันการศึกษาที่เรียนกว่าปอเนาะโดยโต๊ะครูที่ได้ศึกษาจากแถบอาหรับ จนในเวลาต่อมามีการปรับเปลี่ยนจากปอเนาะบางแห่งเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นโรงเรียนสองระบบ มีการเรียนทั้งสามัญและศาสนา ตลอดระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น หากได้รับการศึกษาและวิจัยในเรื่องต่างๆ ก็จะสามารถสะท้อนปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น ผู้วิจัยได้สืบค้นงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกมาดังนี้

งานวิจัยของ ชิตติก อาลี (2555) เรื่อง “วิวัฒนาการการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อทราบถึงข้อดี ข้อเสีย ปัญหา และอุปสรรคในการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการบริหาร การจัดการศึกษาพบว่า การบริหารและการดำเนินกิจการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามบางแห่งในปัจจุบันเป็นไปอย่างมีระบบ บุคลากรได้รับการพัฒนาอบรม อาคารสถานที่มั่นคงถาวร ในด้านหลักสูตรได้นำเอาหลักสูตรสามัญศึกษามาใช้อย่างเต็มรูปแบบ ทำให้การพัฒนาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันได้ถูกปรับเปลี่ยนผสมผสานตามระบบการศึกษาในสมัยใหม่มีความหลากหลายมากขึ้น โดยรัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนและผสมผสานระบบการศึกษาสมัยใหม่

บทความวิชาการ ของ วุฒิชัย เนียมเทศ และคณะ (2558) เรื่อง “การบริหารสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ได้สรุปไว้ดังนี้ คือ ในการบริหารสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทที่มีความหลากหลาย ความแตกต่างในสังคม โดยศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพของครู และบุคลากรทางการศึกษาด้านหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน รวมไปถึงด้านการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานในภาวะที่มีความเสี่ยง และความละเอียดอ่อนต่อบุคคลในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต จึงเป็นบทบาทหลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่

ต้องมีความเข้าใจ เข้าถึง และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพผลในการเป็นอยู่ต่อไป

งานวิจัยของ บรรจง ไชยลังกา (2549) บทคัดย่อ เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมให้ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมเรียนและใช้ภาษาไทย” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาถึงปัญหา/อุปสรรคที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมเรียน และใช้ภาษาไทย และเพื่อศึกษาถึงแนวทางการส่งเสริมให้ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมเรียน และใช้ภาษาไทย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากการบรรยาย ซีดี และอินเทอร์เน็ต ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า พบปัญหาในหลายประการได้แก่ ประการที่ 1 ผู้นำศาสนาไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพราะไม่เห็นความสำคัญของภาษาไทยและเห็นว่าภาษาไทยไม่ได้สนองความต้องการด้านศาสนาอิสลาม และเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้สนับสนุนให้ผู้นำศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ประการที่ 2 คือ ภาษาไทยไม่เป็นประโยชน์ต่อการสนองความต้องการของชาวมุสลิม โดยเฉพาะความต้องการทางศาสนาอิสลาม ประการที่ 3 คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เข้าใจหลักการของศาสนา ส่วนแนวทางในการแก้ปัญหาได้แก่ ควรจัดตั้งหน่วยงานด้านศาสนาอิสลามขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี มีลักษณะงานครอบคลุมทุกเรื่องราว ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิม และศาสนาอิสลามทำหน้าที่ให้ดูแลชาวไทยมุสลิมที่ข้ามไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ในสถานะคนไทยส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชาติประชาสัมพันธ์เรื่องราวของศาสนาอิสลามและชาวไทยมุสลิมเพื่อให้สังคมไทยมีความเข้าใจ และเกิดทัศนคติที่ดีต่อชาวไทยมุสลิมและกำกับการดูแลการบังคับใช้กฎหมายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างเป็นธรรม เสมอภาค และไม่เลือกปฏิบัติ

บทความวิจัยของ นาซีเราะห์ เจมะมะ (2554) เรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามสำหรับเยาวชนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามในบริบทบ้าน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และชุมชน สำหรับเยาวชนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 จังหวัดชายภาคใต้ กลุ่มตัวอย่าง คือ บิดา มาดา ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มเพื่อน โต๊ะอิหม่าม ผู้ใหญ่บ้าน จำนวนจังหวัดละ 90 คน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1) บ้าน มีกระบวนการถ่ายทอดการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ด้วยการสอนให้เยาวชนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีบิดามารดาปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการเป็นตัวอย่างให้เยาวชนปฏิบัติ

2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีกระบวนการถ่ายทอดการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยการสอนให้เด็กประพฤติตัวตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามซึ่งประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 5 ประการ หลักศรัทธา 6 ประการ และหลักอิศซาน

3) ชุมชน มีกระบวนการถ่ายทอดการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ด้วยการให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำบุญ และทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาอิสลามที่ชุมชนจัดขึ้นโดยสมาชิกชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และข้อเสนอแนะ คือ ควรศึกษาองค์ประกอบอื่นที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นในด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ควรศึกษาวิธีการถ่ายทอดการปฏิบัติ

ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามจากโรงเรียนอื่น เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการขัดเกลาเยาวชนให้เป็นคนดี

บทความวิจัยของ กุซม ยามิรุเต็ง และ มูห์หมัด สาแลบิง (2552) เรื่อง “การย้ายถิ่นของนักเรียนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศมาเลเซีย” ในด้านการคาดหวังหลังจบการศึกษาจากประเทศมาเลเซีย จากการสัมภาษณ์นักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 (Form1) พบว่า เธอตัดสินใจจะมาเรียนที่ประเทศมาเลเซียตั้งแต่เรียนประถมศึกษาปีที่ 4 เธอบอกว่า เพราะอยากเรียนภาษา ที่โรงเรียนของเธอมักใช้ภาษาอาหรับ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษามลายู-ยาวิ ภาษามลายู-รูมี และมีภาษาเลือก 2 ภาษาคือ ภาษาญี่ปุ่น และภาษาเยอรมัน เธอตัดสินใจมาศึกษาที่มาเลเซีย เพราะอยากเป็นนักการทูต ซึ่งต้องใช้ภาษา และเมื่อจบมัธยมจะศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยของประเทศมาเลเซียสำหรับความคาดหวังของผู้ปกครองมีความคาดหวังที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคม ระดับการศึกษา และอาชีพครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและทรัพย์สินมีความคาดหวังในเรื่องการที่จะให้บุตรหลานได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดเพิ่มศักยภาพด้านภาษา และเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น และกลับมาบริหารธุรกิจหรือกิจการของครอบครัว ส่วนผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยมีความคาดหวังให้ลูกมีอนาคตที่ดีมีความสามารถในการเรียนในระดับสูง จะสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือระดับอุดมศึกษาในประเทศมาเลเซียได้ง่ายขึ้น เมื่อเรียบจบแล้วสามารถที่จะประกอบอาชีพในประเทศมาเลเซียซึ่งได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าในประเทศไทย จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่รับราชการครู คาดหวังว่าลูกจะได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ และเปิดโลกทัศน์ของลูก ส่วนโอกาสการทำงานไม่ได้คาดหวังมากนัก ถ้ามีโอกาสในการทำงานในต่างประเทศหรือมีงานที่รายได้สูงกว่าก็เป็นเรื่องของอนาคต

ส่วนงานวิจัยของ รอฮานี ดาโอ๊ะ (2546) เรื่อง “อิสลามกับการศึกษาศาสนาของมุสลิมในสังคมไทย กรณีศึกษาบทบาทของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำ มัสยิดในจังหวัดภาคใต้” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทางศาสนาอิสลามของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทางด้านการศึกษาศาสนาอิสลามกับการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำ มัสยิด และรูปแบบวิธีการการอบรมรวมทั้งการบริหารผลสัมฤทธิ์ ตลอดจนบทบาทและสภาพปัญหาต่างๆ ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำ มัสยิดในจังหวัดภาคใต้ ผลการวิจัยจากทั้งสองวิธี มีดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร พบว่า ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านศาสนาและสามัญเป็นอย่างยิ่ง มีหลักคำ สอนมากมายที่กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้และข้อบังคับในเรื่องการศึกษาแก่มุสลิมทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปฐมวัยเพื่อประโยชน์ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า

2) การศึกษาภาคสนามพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดเห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับปฐมวัยดังกล่าว ครูพี่เลี้ยงให้ความสำคัญต่อการสอนและปลูกฝังศาสนาอิสลามแก่เด็กในระดับปฐมวัย โดยมีการปฏิบัติและสอดแทรกแนวคิดทางศาสนาอิสลามในการเรียนการสอนแก่เด็กทุกครั้ง ผู้บริหารศูนย์ได้มีการนำหลักการศาสนาอิสลามมาใช้ในการบริหารเกือบทุกด้าน ในด้านปัญหาของศูนย์มีหลายด้าน ปัญหาการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน การถือปฏิบัติเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด

งานวิจัยที่ผู้วิจัยได้สืบค้นมาเกี่ยวกับการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปว่า ในด้านการบริหารการศึกษา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องมีความเข้าใจความแตกต่างในด้านต่างๆ อย่างลึกซึ้ง และสามารถเข้าถึง พร้อมทำความเข้าใจปัญหาได้ดี ส่วนในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ทำหน้าที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรทำความเข้าใจหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ โดยไม่จัดทำกิจกรรมที่อาจผิดหลักศาสนาของคนในพื้นที่ ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

9.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามจึงทำให้มีรากฐานของโลกทัศน์ ที่ประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ที่แตกต่างกัน จากความแตกต่างดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้โลกทัศน์ทางการศึกษา แตกต่างไปด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับโลกทัศน์ทั้งที่เป็นงานวิจัยในรูปแบบเอกสาร และงานวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีดังนี้

งานวิจัยของ จิตรกร โพงาม (2536) เรื่อง “โลกทัศน์ของชาวยุโรป บ้านเวินบิก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” โดยมีวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- 1) เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของชาวยุโรปเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในด้านปัจจัยสี่
- 2) เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของชาวยุโรปที่มีต่อสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - (1) โลกทัศน์ ของชาวยุโรปที่มีต่อมนุษย์และสังคม
 - (2) โลกทัศน์ ของชาวยุโรปที่มีต่อธรรมชาติ
 - (3) โลกทัศน์ ของชาวยุโรปที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

โลกทัศน์ของชาวยุโรปเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในด้านปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้คือ ชาวยุโรปมีโลกทัศน์ต่ออาหารว่า อาหารที่นำมารับประทานในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ได้จากธรรมชาติ นอกจากนี้ก็ได้มาจากการผลิตขึ้นเองและซื้อจากตลาด ส่วนวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ชาวยุโรปจำแนกอาหารตามโอกาส คือ อาหารที่รับประทานในโอกาสปกติ กับอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “เครื่องเซ่นผี” ชาวยุโรปมีโลกทัศน์ต่อที่อยู่อาศัยว่า จะต้องปลูกสร้างบ้านเรือนแยกกันอยู่เป็นกลุ่มตามฮีดของตน ซึ่งมีด้วยกัน 2 ฮีดใหญ่ๆ คือ กลุ่มแรกตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเรียก คุ่มบ้านใต้ อีกกลุ่มหนึ่งตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเรียกคุ่มบ้านเหนือ โดยถือเอาลำห้วยยางเป็นเส้นแบ่งเขตแดน ชาวยุโรปมีโลกทัศน์ต่อเครื่องนุ่งห่มว่า ในสมัยก่อนชาวยุโรปมีรูปแบบการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงรูปแบบการแต่งกายตามอิทธิพลของวัฒนธรรมที่รับเข้ามาใหม่ และชาวยุโรปมีโลกทัศน์ต่อยารักษาโรคว่า การบำบัดรักษาคนป่วยด้วยวิธีแผนโบราณเป็นวิธีที่ประหยัดกว่าเมื่อเทียบกับการบำบัดรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนใหม่ ดังนั้นถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ชาวยุโรปจะไม่ไปหาหมอในเมืองหรือเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล

ส่วนโลกทัศน์ของชาวยุโรปในด้านการศึกษา พบว่า การศึกษาทำให้คนฉลาด และมีความเจริญก้าวหน้า ส่วนการที่ประชาชนชาวยุโรปส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับการศึกษาภาคบังคับนั้น มีสาเหตุสำคัญมาจากสภาพทางเศรษฐกิจ คือความ

ยากจน ทำให้ขาดศักยภาพในการที่จะส่งบุตรหลานของตนเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยเฉพาะในระดับสูงๆ ได้ประกอบกับ การที่ครอบครัวชาวบรูมีความต้องการแรงงานในครัวเรือน จึงไม่นิยมส่งลูกหลานเข้าเรียนในสถาบันการศึกษา แต่จะฝึกอาชีพครัวเรือนอันถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเพื่อเลี้ยงชีพมากกว่า อาชีพต่างๆ ที่ผู้ปกครองปลูกฝังให้กับบุตรหลานของตน ได้แก่การจักสาน การจับปลา การเพาะปลูก และช่างก่อสร้าง เป็นต้น ส่วนคนสูงอายุ บางคนเรียนเป็นหมอสู่ขวัญรวมทั้งศึกษาดำராศาสนาพิธีทางพุทธศาสนาทั้งนี้เนื่องจากผู้ชายชาวบรูส่วนใหญ่ไม่เคยบวชเรียนมาก่อน เวลามีการประกอบพิธีทางพุทธศาสนาไม่สามารถทำได้ จึงมีคำกล่าวอยู่เสมอว่า “พวกส่วยพวกซ่า บัญจักพระจักพระเจ้า” ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแต่ละครั้ง ชาวบ้านจึงต้องอาศัยพระช่วยบอกเป็นประจำ

งานวิจัยของ ศีรพัทธ์ ฌานเชาว์วรรณ และ มิ่ง ตันดา เอง (2557) เรื่อง “โลกทัศน์ของคนพม่าจากภษิต” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (1) เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของคนพม่าจากสำนวนภษิต (2) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนพม่าที่สะท้อนจากสำนวนภษิตซึ่งพบว่า สำนวนภษิตของคนพม่าที่นำมาศึกษาวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่าคนพม่าถือว่าการศึกษาความรู้ และสติปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองผู้อื่น และประเทศชาตินอกจากนี้สังคมพม่ายกย่องเชิดชูผู้ที่มีสติปัญญาความรู้ความสามารถรวมทั้งให้คุณค่าต่อความมานะพยายาม และพากเพียรในการเรียนรู้ แม้ว่าสำนวนภษิตจะสะท้อนว่าการศึกษาความรู้และสติปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกว่าทรัพย์สินมีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม แต่ในความเป็นจริงรัฐบาลพม่าในอดีตไม่ค่อยเห็นความสำคัญในการพัฒนาการศึกษามากนักโดยเฉพาะในช่วงที่รัฐบาลทหารปกครองบ้านเมืองนั้น มีการแทรกแซงหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับรวมทั้งมหาวิทยาลัย และมีการสั่งปิดสถาบันการศึกษาที่มีความคิดเห็นต่อต้านรัฐบาล เป็นต้น

งานวิจัยของ ประภาส เฟิงพุ่ม (2558) เรื่อง “นิทานซ้อนนิทาน” ในนิทานนางตันไตรยของไทยที่ได้รับอิทธิพลจากต้นไตรยปาขยานะ : กลวิธีการสร้าง องค์ประกอบ ศิลปะการใช้ภาษา และโลกทัศน์” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา “นิทานซ้อนนิทาน” ในนิทานนางตันไตรยที่ได้รับอิทธิพลจากต้นไตรยปาขยานะ ใน 4 ประเด็น คือ 1) วิเคราะห์กลวิธีการสร้าง 2) วิเคราะห์องค์ประกอบ 3) วิเคราะห์การใช้ภาษา 4) วิเคราะห์โลกทัศน์ พบว่า

โลกทัศน์ในนวนทุกปกรณัม

1) โลกทัศน์ด้านมนุษย์ต่อมนุษย์ พบว่า ความเชื่อเรื่องลัทธิเดียวกัน การรักบุตร-ศิษย์ไม่เหมือนกันถือว่าเป็นบาป การหลงใจข้าราชการบริพาน การดูถูกคนชนชั้นจันจัน ความลุ่มหลงในรูป เสียง กลิ่น รส ทำให้พินาศ การแต่งตั้งให้เป็นเศรษฐีประจำเมือง และความเชื่อเรื่องการใช้บุญสมภารเมื่ออยู่ใกล้กันก็จะร้อน ซึ่งผู้เล่านิทานก็จะแทรกโลกทัศน์ของตนหรือของสังคมในช่วงนั้นๆ ผ่านมาทางตัวละครนั่นเอง

2) โลกทัศน์มนุษย์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า วิวามงคล การเป็นเชื้อสายเทพมหาจุติ ความเชื่อเรื่องน้ำอมฤต ความเชื่อเรื่องแม่ยานาง ความเชื่อเรื่องยักษ์-อสูร ความเชื่อเรื่องถอดปารานเลื่อนจิตออกจากกาย ความเชื่อเรื่องซุขชีวิต ความเชื่อเรื่องสิริ ธรรม์สูบ ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่สัมพันธ์กับความเชื่อของผู้เล่านิทานแทรกผ่านการกระทำ หรือพฤติกรรมของตัวละคร

3) โลกทัศน์ด้านมนุษยต่อธรรมชาติ จากการศึกษาในทุกปกรณัม พบโลกทัศน์ด้านมนุษยต่อธรรมชาติด้านเดียวคือ วิธีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำ

โลกทัศน์ในปักษีปกรณัม

1) โลกทัศน์ด้านมนุษยต่อมนุษย พบว่า การเลือกนาย ระบบชนชั้นวรรณะ การเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ และความกตัญญู ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแก่นเรื่องและโครงเรื่อง

2) โลกทัศน์มนุษยต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า เทวดา เช่น สมเด็จจอมรินทราธิราช เทพยดาราภิชาสมุท/พระสมุท ท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น อมมมนุษย์ เช่น ครุฑ กิณนร เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบ ป่าหิมพานต์ เวทมนต์คาถา ความเชื่อเรื่องสิริแปดประการ อีกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโลกทัศน์ที่มีส่วนสัมพันธ์ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์

3) โลกทัศน์ด้านมนุษยต่อธรรมชาติ ด้านสถานที่ คือ ทะเล มหาสมุทร สระน้ำ ต้นยาง ต้นไทร และถ้ำ ด้านสัตว์ พบนกชนิดต่างๆ เช่น การ นกแขกเต้า กนไส เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบสัตว์อื่นๆ ภู พังพอง เป็นต้น ซึ่งสัตว์ต่างๆ เหล่านี้ นอกจากจะแสดงธรรมชาติของตนตามเผ่าพันธุ์แล้ว ยังสามารถสื่อสารด้านภาษามนุษย์ และแสดงความรู้สึกนึกคิดมนุษย์ได้อีกด้วย ซึ่งโลกทัศน์ต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกันระหว่างมนุษยกับธรรมชาติ ที่ผู้เล่านิทานแสดงแนวคิดผ่านทางธรรมชาติ

โลกทัศน์ในปีศาจปกรณัม

โลกทัศน์ด้านมนุษยต่อมนุษย คือ ลักษณะที่แสดงสถานะความเป็นพระมหากษัตริย์ ระบบชนชั้นวรรณะ เผ่าพันธุ์ การคบชู้หรือนอกใจ ความลุ่มหลงสตรี และความจงรักภักดี ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธศาสนา ผสมกลมกลืนกันอย่างแนบเนียน

1) โลกทัศน์มนุษยต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบโลกทัศน์โลกทัศน์มนุษยต่อสิ่งเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับ อมมมนุษย์ เช่น ภูตผีปีศาจ โขมด หรือยักษ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบ เรื่องการบวนสรวง เวทมนต์คาถา และป่าหิมพานต์ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะปีศาจ ปกรณัมเป็นเรื่องของอมมมนุษย์ ดังนั้นโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติจึงได้รับการนำเสนอเหมือนเป็นเรื่องปรกติ

2) โลกทัศน์ด้านมนุษยต่อธรรมชาติเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ ที่พักอาศัย เช่น ถ้ำ ต้นจ้าว ต้นไทร และสัตว์ต่างๆ เช่นนกแขกเต้า นกยูง ลิงคาน (สุนัขจิ้งจอก) และวานร เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกันของมนุษยกับธรรมชาติรอบๆ ตัวที่ผู้เล่าพบเห็น

งานวิจัยของ พระนพบุรี มหารวรรณ (2549) เรื่อง "ภาพสะท้อนโลกทัศน์ของชาวล้านนาในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์" โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ได้ทำการวิเคราะห์ใน 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านโลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา สะท้อนโลกทัศน์ชาวล้านนาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง บาปบุญคุณโทษ ภูตผีปีศาจ คาถาอาคม โขกลาง นรกสวรรค์ และเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติชาวล้านนาชอบเข้าวัดทำบุญ

2) ด้านการปกครอง สะท้อนโลกทัศน์ชาวล้านนาด้านการเคารพยำเกรง และยอมรับผู้ที่ชมชนเลือกมาเป็นผู้ปกครองยึดถือเป็นเจ้าของชีวิตที่ให้ทั้งสิ่งที่ดีและร้าย ในเรื่องกฎหมายหรือ

ข้อบังคับที่สร้างเพื่อควบคุมความประพฤติ และเป็นบทลงโทษสำหรับผู้ทำความผิดเป็นสิ่งที่ชาวล้านนาให้ความสำคัญปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด กล่าวได้ว่า ผู้นำเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดที่ต้องให้ความสำคัญยำเกรง เชื่อฟังกฎที่ตั้งหรือกำหนดขึ้นเพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3) ด้านวัฒนธรรมประเพณี สะท้อนโลกทัศน์ชาวล้านนาด้านวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น คือ การประกอบอาชีพ การสร้างบ้านเรือน วิถีชีวิตแบบล้านนา การครองเรือน การสัก การคบหาคนรัก การแ้วสาว การเรียกค่าน้ำห่อ ประเพณีต่างๆ รวบรวมทั้งการเคารบยกย่องผู้อาวุโส การบวชก่อนแต่งงาน

4) ด้านการอบรมสั่งสอน สะท้อนโลกทัศน์ชาวล้านนาด้านการอบรมสั่งสอน ใน 2 ลักษณะ คือ การสั่งสอนทางศาสนาที่มาจากพระภิกษุสงฆ์รวมทั้งคำสั่งสอนพระพุทธเจ้าและคำสอนของบรรพบุรุษรวมทั้งบุพการี ใยส่วนคำสั่งสอนด้านแรก สะท้อนการสั่งสอนในเรื่องการคบคน การให้ข้อคิดแก่ผู้กระทำผิด สังฆารอายุ การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว คำสอนของพระภิกษุ สัจธรรมแห่งชีวิต ส่วนด้านที่สอง สะท้อนคำสั่งสอนที่บิดามารดามีต่อบุตร การเลี้ยงดู การสั่งสอนไม่ให้ลูกล้มตน และคำสั่งสอนจากบรรพบุรุษที่ยึดปฏิบัติสืบต่อมา

สายสวาท ปัจวิทย์ (2549) รายงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ทิศทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคลและสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับทิศทางของนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ ได้ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 77 คนในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา เก็บข้อมูลจากรายความของเยาวชนและประชาชนจำนวน 59 ฉบับ และศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการจำนวน 18 คน ผลการวิจัยพบว่า โลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในระดับบุคคล และสังคมในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้นั้นปรากฏในโลกทัศน์ทุกด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อศาสนา และวัฒนธรรม โลกทัศน์ทางด้านการเมืองการปกครอง โลกทัศน์ทางด้านสังคมโลกทัศน์ทางด้านการศึกษาโลกทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจโลกทัศน์ทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ที่เป็นสาระัตถะจริงๆ นั้นได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งและแนบแน่นจากศาสนาอิสลามศาสนาเป็นแม่พิมพ์ในการหล่อหลอมโลกทัศน์ของชาวไทยมุสลิมโลกทัศน์ทำหน้าที่เป็นตัวการในการกำหนดระบบคิดในการดำรงชีวิตในทุกๆ ด้าน โดยการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ ด้านศาสนาไปสู่การกำหนดโลกทัศน์ของบุคคลโดยเฉพาะโลกทัศน์ที่ส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ

พชระ โชติภิญโญกุล (2554) ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับ “โลกทัศน์ของชาวไทยสยามอณูที่ปรากฏในพิธีกรรมงานบวช : กรณีศึกษาบ้านนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ 2) เพื่อให้เข้าใจถึงเหตุผลของการกระทำที่ปรากฏในพิธีกรรมบวช 3) เพื่อให้เข้าใจและรู้ความหมายของระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในพิธีบวช 4) เพื่อเป็นเครื่องมือและแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์แบบแผนงานบวชบ้านนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมต่างๆ ในพิธีกรรม และยังคงค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร รูปถ่ายประกอบในการศึกษาด้วย ผลการวิจัยพบว่า

งานบวชยังสามารถเป็นชีวิตถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคม การถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันระหว่างคติความคิดมนุษย์ในระบบศาสนาก็ว่าได้

วรารัตน์ มหามนตรี (2557) รายงานวิจัยเรื่อง “โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาคใต้” งานวิจัยนี้มีโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบโลกทัศน์ และวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตและปัจจุบัน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคใต้เก่า และภาคใต้ใหม่จากเอกสารและสื่อต่างๆ รวมทั้งสิ้น 1,280 ภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า โลกทัศน์ต่อมนุษย์ โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า คนไทยทั้งในอดีต และปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อมนุษย์ว่าต้องเป็นคนดี และประพฤติตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ตนเอง และสังคมคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ลักษณะของธรรมชาติและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติเพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ส่วนโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นคนไทยทั้งในอดีต และปัจจุบันมองว่าสิ่งเหนือธรรมชาติมีอำนาจลดดับนาลความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้หากปฏิบัติดี และบันดาลให้เกิดความทุกข์ได้หากปฏิบัติมิชอบอย่างไรก็ตามคนไทยในปัจจุบันบางส่วนมีโลกทัศน์เกี่ยวกับบุคคลรวมถึงความเชื่อทางศาสนา และประเพณีบางประการที่ต่างไปจากในอดีตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนวิถีชีวิตนั้นภาคใต้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยในอดีตมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามฐานะทางเศรษฐกิจมีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติตามความจำเป็นในการดำรงชีวิต ส่วนคนไทยในปัจจุบันมีชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตทำให้ต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนโลกทัศน์คนไทยเกี่ยวกับการศึกษาความรู้และสติปัญญาที่สะท้อนให้เห็นจากภาคใต้ดังต่อไปนี้

- 1) ความรู้เป็นสิ่งสำคัญ และมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สิน คนไทยมีโลกทัศน์ว่าวิชาความรู้เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากเป็นประโยชน์ในการทำงานหาเลี้ยงชีพ อีกทั้งยังทำให้เป็นที่ยกย่องนับถือของคนทั่วไปจึงนับว่าความรู้มีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินเงินทองและยศศักดิ์ อีกทั้งคนไทยยังมีโลกทัศน์เกี่ยวกับคนที่มีความรู้ว่าเป็นใหญ่กว่าผู้ใดทั้งปวงรวมถึงกษัตริย์ด้วยทั้งนี้อาจเนื่องจากกษัตริย์ หรือเจ้านายก็ยังคงเรียนรู้วิชาที่บอจารย์เช่นกัน
- 2) ผู้มีความรอบรู้ หาได้ยากคนไทยมีโลกทัศน์ว่าผู้มีความรอบรู้ที่เรียกกันว่านักปราชญ์หรือบัณฑิตนั้นหาได้ยากยิ่งจึงถือกันว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าควรสงวนรักษาเอาไว้
- 3) เมื่อเรียนรู้สิ่งใดต้องรู้ให้จริง และเชี่ยวชาญเนื่องจากผู้ที่มีความรอบรู้ทุกอย่างนั้นหาได้ยากคนไทยจึงมีโลกทัศน์ว่าการรู้ให้จริงหรือให้ลึกซึ้งเพียงอย่างเดียว และมีความเชี่ยวชาญก็เพียงพอที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองได้
- 4) เมื่อมีความรู้แล้วต้องชวนขยายเพิ่มเติม คนไทยมีโลกทัศน์ว่าเมื่อได้รับการศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดมาแล้วต้องชวนขยายเพิ่มพูนความรู้ของตนด้วยวิธีการต่างๆ หากไม่สนใจใฝ่เรียนรู้ต่อถือว่าไม่ใช่ลักษณะนิสัยของนักปราชญ์
- 5) เมื่อมีความรู้ต้องแสดงให้ผู้อื่นได้เห็น นอกจากนี้คนไทยมีโลกทัศน์ว่าต้องชวนขยายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ของตนแล้วยังมองว่าต้องแสดงความรู้ที่มีอยู่นั้น ให้ผู้อื่นได้เห็นด้วยหากเก็บไว้ไม่มีใครใฝ่มาขยายก็ย่อมไม่สามารถแสดงคุณค่าของตนให้ประจักษ์แก่สายตาผู้อื่นได้ในทาง

ตรงกันข้ามหากผู้ใดมีความรู้ น้อยก็ไม่ควรอวดรู้ เพราะสิ่งที่แสดงออกมาย่อมทำให้ผู้อื่นเห็นว่าไม่รู้จัก และจะถูกมองอย่างดูถูก

6) คนที่มีความรู้มากก็อาจพลาดพลั้งได้ คนไทยมีโลกทัศน์ว่าคนที่มีความรู้ ความสามารถ หรือเชี่ยวชาญมากเพียงใดก็มีโอกาสที่จะทำผิดพลาดพลั้งได้เป็นการสอนใจไม่ให้ ประมาทและอย่าอวดดีว่าตนมีความรู้ความสามารถ

สรุป โลกทัศน์ของคนไทยเกี่ยวกับวิชาความรู้ได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีค่าเนื่องจาก ความรู้เป็นประโยชน์ในการทำงานหาเลี้ยงชีพ และยังทำให้เป็นที่ยกย่องนับถือของคนทั่วไปอย่างไรก็ตามคนที่มีความรู้ความสามารถมากเพียงใดก็มีโอกาสที่จะทำผิดพลาดได้ดังนั้นจึงไม่ควรประมาท และอย่าอวดดีว่าตนมีความรู้ความสามารถ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับโลกทัศน์ ทำให้ผู้วิจัยค้นพบประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโลก ทัศน์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากโลกทัศน์เป็นการมองโลกของมนุษย์ จากงานวิจัยเกี่ยวกับโลก ทัศน์ด้านการศึกษาที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ข้างต้นนั้น ตัวอย่าง เช่น งานวิจัยของ พระนพบุรี มหาวรรณ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ภาพสะท้อนโลกทัศน์ชาวล้านนาใน นวนิยายของ มาลา คำจันทร์" ทำให้ พบประเด็นต่อโลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา และการอบรมเลี้ยงดูพบว่า โลกทัศน์ชาวล้านนาด้านการ อบรมสั่งสอน 2 ลักษณะ

1) การสั่งสอนทางศาสนาที่มาจากพระภิกษุสงฆ์รวมทั้งคำสั่งสอนพระพุทธเจ้า และ คำสอนของบรรพบุรุษรวมทั้งบุพการี ในส่วนคำสั่งสอนด้านแรก สะท้อนการสั่งสอนในเรื่องการคบคน การให้ข้อคิดแก่ผู้กระทำผิด สังฆารอายุ การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว คำสอนของพระภิกษุ สัจธรรมแห่ง ชีวิต

2) ส่วนด้านที่สอง สะท้อนคำสั่งสอนที่บิดามารดามีต่อบุตร การเลี้ยงดู การสั่งสอน ไม่ให้ลูกล้มตบ และคำสั่งสอนจากบรรพบุรุษที่ยึดปฏิบัติสืบต่อมา

จากงานวิจัยของหลายๆ งาน ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับการศึกษาโลกทัศน์โดยกว้างๆ สรุปได้ ว่าส่วนใหญ่แล้วมีการแบ่งโลกทัศน์ออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน

- (1) โลกทัศน์ต่อมนุษย์
- (2) โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ และ
- (3) โลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การศึกษาโลกทัศน์ที่ได้ศึกษาจากงานวิจัยนั้น ส่วนใหญ่เป็น การศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์ในรูปแบบกว้างๆ โดยยังไม่จับประเด็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นหลัก ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของวรารัตน์ มหามนตรี (2557) ได้ศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยจากภาษิต เป็นต้น จะมีแต่งงานวิจัยของ อรรถวุฒิ หมัดโรจน์ (2555) ศึกษาโลกทัศน์การจัดการน้ำของชุมชนมุสลิมบ้านสุ เหราสารี หรืองานวิจัยของ สายสวาท ปัจวิทย์ (2549) ศึกษาเกี่ยวกับ ทิศทางนโยบายการจัด การศึกษาที่สอดคล้องกับโลกทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพในพื้นที่ชายแดนสามจังหวัดภาคใต้ เป็นต้น จาก งานวิจัยดังกล่าว ซึ่งยังไม่พบการศึกษาโลกทัศน์ต่อการศึกษาที่เป็นประเด็นหลักโดยตรง จึงทำให้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาโลกทัศน์และการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบ	รายชื่อ									
		เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล (2547)	ดำรง ฐานดี (2560)	Nur Djazifah ER (2012)	พระมหาดมrong บัใจปกครอง (2553)	Soejono Soekanto (2012)	ชนิดา จิตตรุทธะ (2559)	เสาวภา ศักยพันธ์ (2554)	อมรา พงศาพิชญ์ (2550)	นุমান ทะยิมะแซ (2551)
หลักปฏิบัติ								√		
หลักอิหฺซาน (คุณธรรมจริยธรรม)										√

Prince of Songkla University
Pattani Campus